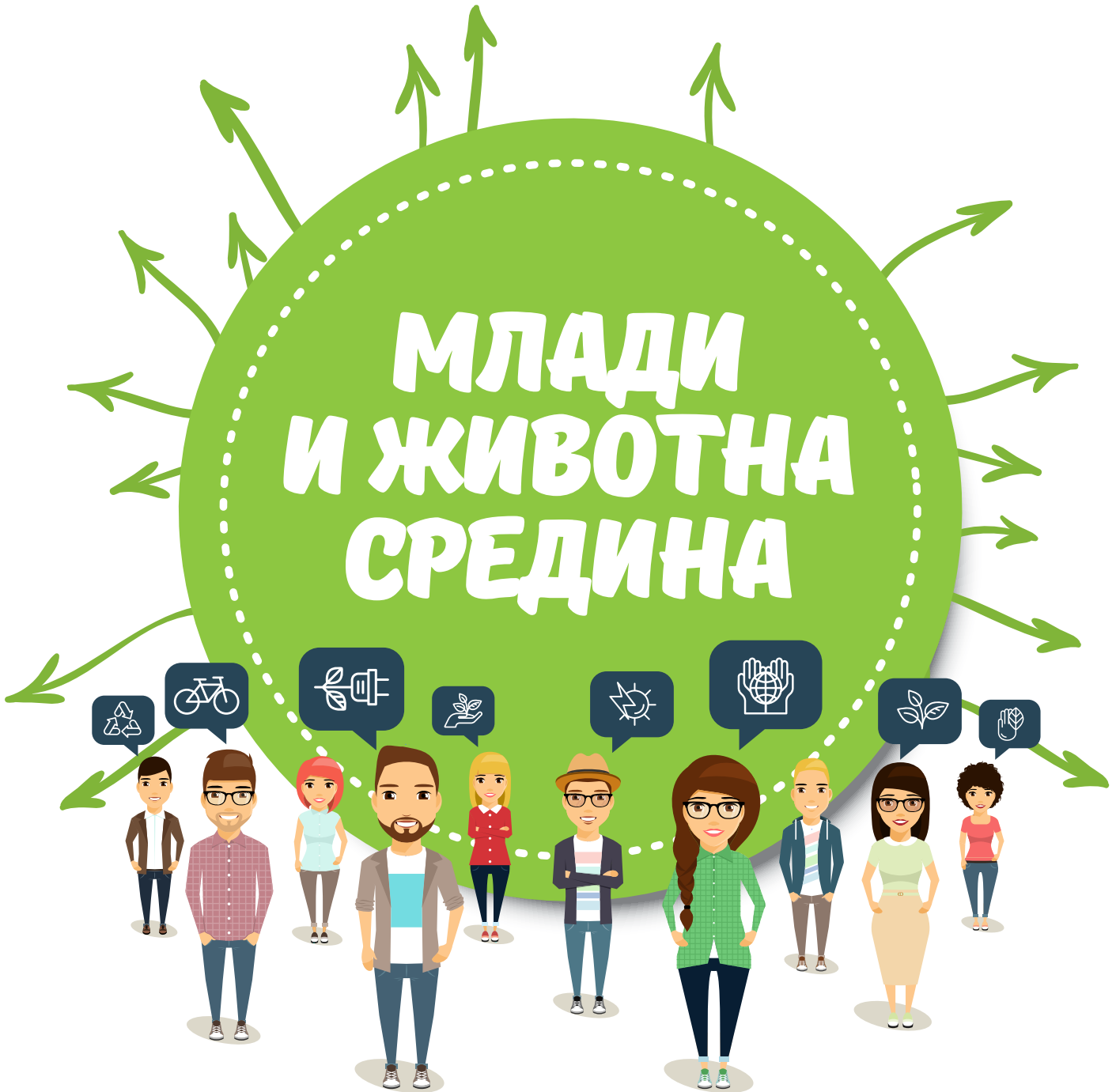

Empowered lives.
Resilient nations.

МЛАДИ И ЖИВОТНА СРЕДИНА

**СМЕРНИЦЕ ЗА ОМЛАДИНСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ
И ЛОКАЛНЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ ЗА МЛАДЕ**

Аутор:

Љиљана Вељковић

Графички дизајн:

MaxNova Creative, Београд

Београд, 2018.

Публикација је израђена у оквиру пројекта „Јачање капацитета за унапређење спровођење међународних споразума у области заштите животне средине“ који финансира Глобални фонд за животну средину (ГЕФ), а спроводи Програм Уједињених нација за развој (УНДП) у сарадњи са институцијама Републике Србије. Информације, ставови и мишљења изнесена у овој публикацији припадају аутору и не представљају неопходно гледишта Уједињених нација, укључујући УНДП, или држава чланица, нити ГЕФ-а.

МЛАДИ И ЖИВОТНА СРЕДИНА

**СМЕРНИЦЕ ЗА ОМЛАДИНСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ
И ЛОКАЛНЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ ЗА МЛАДЕ**

АКРОНИМИ

АП	Аутономна покрајина
BMZ	Немачко федерално министарство за економску сарадњу и развој (<i>Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung</i>)
CBD	Конвенција о биолошкој разноврсности (<i>Convention on Biological Diversity</i>)
CFCU	Сектор за уговарање и финансирање програма из средстава Европске уније Министарства финансија (<i>Central Financing and Contracting Unit</i>)
CSP	Индикативни стратешки оквир Србије за планирање ИПА (<i>Country Strategic Paper</i>)
EAP	Седми акциони програм за животну средину (<i>The 7th Environment Action Programme</i>)
EAS	Национална стратегија апроксимације у области животне средине (<i>Environmental Approximation Strategy</i>)
ЕУ	Европска унија
ЕUD	Делегација Европске уније у Србији (<i>EU Delegation</i>)
ГЕФ	Глобални фонд за животну средину (<i>Global Environment Facility</i>)
ГХГ	Гасови стаклене баште (<i>Greenhouse gases</i>)
GIZ	Немачка агенција за међународну сарадњу (<i>Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit</i>)
ИПА	Претприступна помоћ ЕУ (<i>Instrument for Pre-Accession Assistance</i>)
JICA	Јапанска агенција за међународну сарадњу (<i>Japan International Cooperation Agency</i>)
ЈКП	Јавно комунално предузеће
ЈЛС	Јединице локалне самоуправе
КЗМ	Канцеларија за младе
ЛАП	Локални акциони план за младе
ЛЕАП	Локални еколошки акциони план
LFA	Приступ логичке матрице (<i>Logical Framework Approach</i>)
МЕИ	Министарство за европске интеграције
МСП	Мала и средња предузећа

NAD	Национални приоритети за међународну помоћ (<i>National Priorities for International Assistance</i>)
NPAA	Национални програм за усвајање правних тековина ЕУ (<i>National Programme for the Adoption of the Acquis</i>)
НПЗЖС	Национални програм за заштиту животне средине
REC	Регионални центар за животну средину (<i>Regional Environmental Center</i>)
РС	Република Србија
Sida	Шведска агенција за међународну сарадњу (<i>Swedish International Development Cooperation Agency</i>)
СКГО	Стална конференција градова и општина
СОП	Субјекти омладинске политике
УН	Уједињене нације
УНДП	Програм Уједињених нација за развој (<i>United Nations Development Programme</i>)
UNCCD	Конвенција УН за борбу против дезертификације (<i>United Nations Convention to Combat Desertification</i>)
UNFCCC	Оквирна конвенција Уједињених нација о промени климе (<i>United Nations Framework Convention on Climate Change</i>)
УНОПС	Канцеларија Уједињених нација за пројектне услуге (<i>United Nations Office for Project Services</i>)

ТАБЕЛЕ

Табела 1 ИПА Програми прекограничне и транс-националне сарадње

Табела 2 Програми Европске уније

Табела 3 Преглед релевантних ЕУ и донаторских пројеката

Табела 4 Програми приватних извора финансирања пројеката

САДРЖАЈ

Увод	6
Животна средина: област, сектори и сродне политике	7
Стратешки оквир за припрему пројеката за младе у области животне средине	9
Стратешки оквир омладинске политике и веза са заштитом животне средине	10
Стратешки оквир и приоритети у области животне средине	12
Потенцијални извори финансирања пројеката из области заштите животне средине	19
Домаћи извори финансирања	20
Развојна донаторска помоћ	23
Приватни извори финансирања	34
Примери пројеката и добре праксе које укључују младе и глобална питања у области заштите животне средине	36
Едукација и јачање свести о заштити животне средине	37
Зелена инфраструктура и предузетништво	39
Заштита биодиверзитета, вода и управљање отпадом	42
Савети за припрему успешних пројеката и решавање изазова	46
Закључак	52
Литература	53

УВОД

У претходном периоду Република Србија је уложила значајне ресурсе у унапређење стратешког, регулаторног и институционалног оквира за заштиту животне средине. Очекује се да ће процес приступања Европској унији дати додатну енергију на путу унапређења еколошких стандарда и транзицији ка зеленој економији. Истовремено, Република Србија препознаје младе и њихову посебну и важну улогу у друштву. Млади су једна су од најважнијих циљних група заштите животне средине и они су природно заинтересовани за тему заштите животне средине, која глобално добија све више на значају и директно утиче на будућност наредних генерација.

*Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године*¹ се заснива на стратешком опредељењу државе да ради са младима и за младе, и позива на континуирано и систематско улагање у развој младих и успостављање партнерског односа младих и државе како би се повећало активно учешће у друштву, подстакла друштвена интеграција и обезбедила укљученост младих у развој омладинске политике. Један од циљева ове стратегије је повећање учешћа младих у заштити животне средине и одрживом развоју, што се реализује кроз финансирање пројеката у области заштите животне средине које спроводе субјекти омладинске политике. Међутим, искуства у реализацији пројеката у претходном периоду, а који укључују младе указују да је неопходно даље улагање у циљу јачања капа-

цитета субјеката омладинске политике да се баве активностима у области животне средине. Како би се на прави начин искористили потенцијали које доноси транзиција ка зеленој економији, потребни су нам млади лидери заштите животне средине које ће подржати пут Србије ка достизању циљева одрживог развоја.

Сврха Смерница за планирање пројеката у области заштите животне средине је да приближе област животне средине субјектима омладинске политике и да упуте на актуелне теме у овој области које су од важности како на глобалном нивоу тако и у Србији. Смернице су намењене пре свега удружењима младих, удружењима за младе и њиховим савезима (у даљем тексту: омладинским организацијама) будући да они имају кључну улогу у активирању и инспирисању младих да се баве активностима заштите животне средине и да делују као актери промена у својим заједницама. Такође, документ пружа информације за доносиоце одлука о потенцијалним активностима на нивоу локалних самоуправа у области животне средине, у циљу бољег стратешког планирања на локалном нивоу.

Смернице су израђене у оквиру пројекта *Јачање капацитета за унапређено спровођење међународних споразума у области заштите животне средине* који спроводи Програм Уједињених нација за развој (УНДП) у сарадњи са институцијама Републике Србије, а финансира Глобални фонд за животну средину (ГЕФ).

ЖИВОТНА СРЕДИНА: ОБЛАСТ, СЕКТОРИ И СРОДНЕ ПОЛИТИКЕ

Република Србија као држава кандидат за чланство у ЕУ је преузела на себе обавезу да примени стандарде и прописе ЕУ. Процес европских интеграција РС у области животне средине и климатских промена је веома захтеван. Правне тековине ЕУ у области животне средине и климатских промена чине Поглавље 27 - једно од најобимнијих, технички и инвестиционо најзахтевнијих преговарачких поглавља. Животна средина прожима све друге секторе и сфере живота, па је неопходна координација, комуникација, разумевање, учешће и подршка различитих актера и институција на свим нивоима.

Политика ЕУ у области животне средине заснива се на начелима превентивног деловања, начелу „загађивач плаћа“, борби против нарушавања животне средине на самом извору загађења, заједничкој одговорности ЕУ и држава чланица, као и на укључивању заштите животне средине у друге политике ЕУ (као што су пољопривреда, транспорт, енергетика).

Стављајући у фокус очување животне средине и одрживи развој, унапређује се квалитет живота грађана, кроз добар квалитет воде, ваздуха, земљишта, али се и регулише употреба природних ресурса, кроз изградњу одрживог система.

Област заштите животне средине је широка и мултисекторска, обухвата следеће секторе:

1. Хоризонтално законодавство
2. Квалитет ваздуха
3. Квалитет вода
4. Контрола индустријског загађења
5. Заштита од буке
6. Климатске промене
7. Заштита природе
8. Хемикалије
9. Управљање отпадом
10. Цивилна заштита

Концепти као што су циркуларна економија*, зелено предузетништво, одрживи развој, одрживи туризам, одрживи саобраћај и урбана мобилност,

органска пољопривреда су резултат мултисекторског приступа и интеграције заштите животне средине у друге политике: економију, запошљавање, туризам, регионални развој, енергетику, транспорт, пољопривреду итд. У директној вези са сектором животне средине су енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије.

Млади су природно заинтересовани за тему заштите животне средине, која глобално добија све више на значају и директно утиче на будућност наредних генерација. С обзиром на дугорочне потребе и вишегодишње планирање улагања које је неопходно у области животне средине, активно укључивање младих као носилаца будућих активности би требало да буде приоритет.

* http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm

СТРАТЕШКИ ОКВИР ЗА ПРИПРЕМУ ПРОЈЕКТА ЗА МЛАДЕ У ОБЛАСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Стратешка релевантност пројекта је основни предуслов за одобравање средстава за финансирање пројекта али и за успешну припрему и реализацију пројекта. Пројектни предлог мора да има упориште у овим документима и да докаже повезаност циљева пројекта са стратешким циљевима у областима животне средине и политике за младе. Кроз оцену пројектног предлога сагледава се да ли је он релевантан, односно да ли је повезан са стратешким оквиром на локалном, регионалном, националном и глобалном нивоу.

СТРАТЕШКИ ОКВИР ОМЛАДИНСКЕ ПОЛИТИКЕ И ВЕЗА СА ЗАШТИТОМ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Стратешки оквир омладинске политике у Србији препознаје значај тема у области заштите животне средине, у неким случајевима директно упућујући на одређени сектор или тему у области животне средине, а некада посредно, кроз ширу дефиницију могућих активности. Ово омогућава да СОП кроз своје стратешке циљеве препознају и циљеве везане за животну средину, и да остварујући циљеве из стратегија за младе допринесе и заштити животне средине. У том смислу, из најважнијих стратешких докумената за младе су овде издвојени циљеви, специфични проблеми, приоритети, резултати и активности у области заштите животне средине.

Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године са пратећим Акционим планом 2015-2017 кроз дефинисане стратешке циљеве, проблеме и специфичне циљеве повезује младе са сектором животне средине.

3. СТРАТЕШКИ ЦИЉ:

„Активно учешће младих жена и мушкараца у друштву“

3.4. СПЕЦИФИЧНИ ПРОБЛЕМ:

Млади су недовољно укључени у активности и доношење одлука у области животне средине.

3.4. СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉ:

Повећано је учешће младих у заштити животне средине и одрживог развоја.

ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ:

Унапређене су могућности младих за учешће у процесима и одлукама о животној средини и одрживом развоју.

- Унапредити доступност информација о стању животне средине младима у сарадњи са СОП;
- подржати успостављање сарадње између младих и тела ЈЛС надлежног за заштиту животне средине, укључивање младих у

оснивање и рад зелених савета и израду локалних еколошких акционих планова;

- подржати укључивање младих у консултативне процесе у области заштите животне средине и развој смерница за праћење процене утицаја на животну средину.

Обезбеђена је мултисекторска подршка програмима заштите животне средине и одрживог развоја које реализују СОП.

- Подржати оснивање фондова за животну средину који би издвајали део средстава за активности младих на заштити и унапређењу животне средине;
- подржати координацију активности привредног сектора у правцу издвајања средстава за омладинске програме у области заштите животне средине;
- подржати субвенционисање омладинских предузетничких идеја са компонентом заштите животне средине кроз промоцију обновљивих извора енергије, екотуризма и других облика зелене економије;
- подржати активности заштите животне средине које реализују СОП и укључивање младих у реализацију програма заштите животне средине и одрживог развоја које спроводе међународне организације.

4. СТРАТЕШКИ ЦИЉ:

„Здравље и благостање младих жена и мушкараца“

4.5. СПЕЦИФИЧНИ ПРОБЛЕМ:

Млади немају довољно знања о животној средини, нити развијену свест о значају животне средине и одрживог развоја.

4.5. СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉ:

Развијена одговорност младих жена и мушкараца према очувању животне средине.

ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ:

Унапређени програми едукације младих, родитеља и наставника за заштиту животне средине, одрживи развој и климатске промене:

- Подржати обуке за вршњачке едукаторе за рад са младима на унапређењу животне средине, одрживом развоју и климатским променама;
- развити програме обуке младих, родитеља и наставника за унапређење животне средине, одрживи развој и климатске промене;
- подстаћи развој обука младих жена и мушкараца за отклањање и превазилажење ризика по здравље у случају ванредних ситуација.

Унапређено информисање младих, родитеља и наставника о заштити животне средине, одрживом развоју и климатским променама.

- Развити активности информисања младих, родитеља и наставника за заштиту и уна-

пређење животне средине, одрживи развој и климатске промене;

- подржати активности усмерене на разумевање ризика по здравље узрокованих загађеном животном средином;
- обезбедити обуке младих о свакодневним активностима којима се доприноси одрживом развоју, заштити животне средине и борби против климатских промена.

.....
АП Војводина је такође усвојила Акциони план за младе за период 2015 - 2020. У Акционом плану дефинисан је општи циљ везан за животну средину:

8. ОПШТИ ЦИЉ:

„Унапређени односи младих људи према заштити животне средине и одрживом развоју“.

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

у оквиру овог општег циља су:

- 8.1. Побољшати програме неформалног образовања, ширење информација, промоцију и популаризацију заштите животне средине и одрживог развоја и пружити подршку примени знања и запошљавања младих у овим областима;
- 8.2. Побољшати заштиту и очување животне средине и развити капацитете за активно учешће младих у области заштите животне средине и одрживог развоја у руралним и неразвијеним подручјима и у заштићеним подручјима;
- 8.3. Јачати капацитете за активно учествовање у доношењу одлука у областима заштите животне средине и одрживог развоја и побољшати умрежавање и мобилност младих на свим нивоима.

.....
Сви ови приоритетни циљеви, активности и мере дефинисани у националним стратешким документима који се односе на младе требало би да помажу дефинисање и планирање њиховог учешћа у сектору животне средине, као и да директно усмеравају пројекте и активности јединица локалне самоуправе које имају основану канцеларију за младе (у даљем тексту локалне канцеларије за младе – КЗМ) и омладинских организација у области животне средине. Повезаност циљева конкретних пројеката са горе наведеним стратешким циљевима доприноси бољем формулисању пројеката, и помаже да пројекти буду квалитетнији и боље оцењени при избору за финансирање – овакви пројекти су релевантни у ширем контексту јер њихови резултати директно доприносе испуњавању стратешких приоритета за младе.

СТРАТЕШКИ ОКВИР И ПРИОРИТЕТИ У ОБЛАСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Стратешки оквир у области заштите животне средине и климатских промена доста је добро развијен, са неколико крвних стратегија и секторским стратегијама које дефинишу циљеве, приоритете и даље правце развоја. Такође, РС је усвојила ЕУ стратегије и ратификовала УН конвенције, као међународне стратешке документе који регулишу политику у области заштите животне средине.

У наставку је кратак опис најважнијих националних, ЕУ и међународних стратешких докумената.

Национални програм за заштиту животне средине (НПЗЖС)² је крвни стратешки документ којим се дефинишу приоритети у овој области на националном нивоу у периоду 2011-2019. НПЗЖС дефинише приоритетне опште циљеве заштите животне средине у следећим областима:

- Квалитет вода
- Управљање отпадом
- Управљање хемикалијама и заштита од хемијских удеса
- Квалитет ваздуха и климатске промене
- Заштита природе, биодиверзитет и шуме, рибарство

НПЗЖС такође дефинише остале циљеве, који обухватају: заштиту земљишта, заштиту од буке, јонизујућа и нејонизујућа зрачења, индустријско загађење, рударство, енергетику, пољопривреду, шумарство и ловство, транспорт³.

Национална стратегија апроксимације у области животне средине (енг. Environmental approximation strategy - EAS)⁴ је усвојена 2011. године и тада је дала оквир за планирање преговора са ЕУ у овој области и проценила у којим секторима животне средине су

потребна највећа улагања да би се достигли стандарди ЕУ.

EAS обухвата законодавну, институционалну и финансијску компоненту, даје преглед потреба за институционалном реформом, изградом закона и спровођењем прописа на свим нивоима, потребама за образовањем и подизањем свести јавности у области заштите животне средине. У том смислу су дефинисани приоритети, који представљају најкупље и најзахтевније секторе у области животне средине:

- Управљање водама
- Управљање отпадом
- Индустријско загађење и бука
- Квалитет ваздуха и климатске промене
- Заштита природе.

Најновији стратешки документ у овој области усвојен је 2015. за потребе преговора са ЕУ - **Статус и планови преношења и спровођења правних тековина ЕУ за поглавље 27 - животна средина и климатске промене (Пост скрининг документ)**⁵, дефинише визију и стратешке одреднице, али и план спровођења ЕУ директива.

² http://www.zzps.rs/novo/kontent/stranicy/propisi_strategije/Nacionalni_program_zastite_%20zs.pdf

³ Остали стратешки документи у области животне средине који могу бити релевантни за идентификацију стратешких приоритета и циљева: Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара (2012-2021); Национална стратегија одрживог развоја Србије (2008) и акциони план; Национална стратегија управљања отпадом (2010-2019); Стратегија управљања водама; Национална стратегија за укључивање Србије у механизам чистог развоја према Кјото протоколу; Национална Стратегија за чистију производњу; Стратегија развоја шумарства Републике Србије; Национални акциони план за обновљиве изворе енергије.

⁴ <http://www.gs.gov.rs/lat/strategije-vs.html>, <http://www.rdvode.gov.rs/doc/Strategija%20upravljanja%20vodama.pdf>

⁵ <http://www.gs.gov.rs/lat/strategije-vs.html>

⁶ http://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/?wpfb_dl=69

Национални програм за усвајање правних тековина ЕУ (енг. National program for the adoption of the acquis' - NPAА)⁶ представља детаљан, вишегодишњи план усклађивања домаћих прописа са прописима ЕУ. Израђен је тако да повезује европско законодавство и домаћи правни поредак како би се у сваком тренутку пратили темпо, обим и квалитет тог усклађивања. Документ укључује и сектор заштите животне средине и климатских промена и даје детаљан опис планираних реформи и приоритета са динамиком спровођења и роковима.

Национални приоритети за међународну помоћ 2014-2017, са пројекцијама до 2020. године (енг. Need Assessment Document - NAD)⁷ представља преглед детаљних приоритета и инвестиционих потреба за Србију да испуни краткорочне и средњорочне циљеве утврђене у документу NPAА. NAD се фокусира на следеће приоритете сектора животне средине:

- Стварање и јачање механизма политике, регулативе, финансирања и праћења одрживог развоја, укључујући подизање свести у вези са питањима животне средине; и
- Осигурање одрживости животне средине кроз добро управљање природним ресурсима и смањење загађења.

Пројектни предлози који се предлажу за финансирање кроз средства међународне развојне помоћи морају да буду стратешки оправдани и повезани са секторским приоритетима и мерама дефинисаним у НАД документу.

ЕУ оквир за Србију чини **Индикативни стратешки оквир Србије за планирање ИПА** (енг. Serbia Country Strategy Paper - CSP)⁸, који обухвата све секторе у Србији који могу да аплицирају за ИПА подршку за програмски период ИПА 2, од 2014. до 2020. године.

Дефинисани резултати за подршку ЕУ у области животне средине и климатских промена су: законодавство усаглашено са ЕУ, ојачан институционални оквир и административни капацитети за имплементацију на централном и локалном нивоу, управљање

отпадом и управљање водама укључујући инфраструктуру, Натура 2000 мрежа, квалитет ваздуха, климатске промене, смањење емисија гасова стаклене баште.

Седми акциони програм за животну средину (енг. The 7th EU Environmental Action Plan - EAP)⁹ је ЕУ документ који ће водити европску политику заштите животне средине до 2020. године. Да би дао дугорочније смернице, он поставља визију даље од тога, где жели ЕУ да буде до 2050. Идентификује три кључна циља:

- заштита, очување и побољшање природног капитала ЕУ
- прелазак Уније на ефикасну, зелену и конкурентну ниско-угљеничну економију
- заштита грађана ЕУ од притисака везаних за животну средину и ризика за здравље и добробит.

У испуњавању ових циљева важна је: боља примена закона, боље информисање путем побољшања базе знања, веће и мудрије инвестиције за политику заштите животне средине и климатских промена, пуна интеграција животне средине у друге политике. Два додатна хоризонтална приоритета ових циљева су:

- Одрживи градови Уније
- Помоћ Унији да ефикасно реши међународне изазове у области животне средине и климатских промена.

Програм је ступио на снагу у јануару 2014, а институције ЕУ и државе чланице треба да осигурају примену и испуњавање приоритетних циљева до 2020. године.

Декларација о животној средини и одрживом развоју дефинише појам одрживог развоја, а **циљеви одрживог развоја** (енг. Sustainable Development Goals - SDGs)¹⁰ Агенде 2030 за одрживи развој су усвојени од стране светских лидера. Иако нису правно обавезујући, очекује се да владе земаља успоставе националне оквире за испуњавање истих. Ови циљеви се примењују у свим земљама у циљу борбе против сиромаштва, неједнакости и климатских промена.

6 http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaanpaan_2014_2018.pdf

7 [http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/5/21/NAD%202014-2017%20sa%20projekcijama%20do%202020%20\(srpski\).pdf](http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/5/21/NAD%202014-2017%20sa%20projekcijama%20do%202020%20(srpski).pdf)

8 <http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/5/21/234/ISP%20Serbia.pdf>

9 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013D1386>

10 <http://rs.one.un.org/content/dam/unct/serbia/docs/Publications/UNCT%20Serbia%20SDGs%20brochure%20-%20SRB.pdf>

ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Циљ 1. Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима

Циљ 2. Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду

Циљ 3. Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација

Циљ 4. Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења

Циљ 5. Постићи родну равноправност и оснаживати све жене и девојчице

Циљ 6. Обезбедити санитарне услове и приступ пијаћој води за све

Циљ 7. Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све

Циљ 8. Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све

Циљ 9. Изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност

Циљ 10. Смањити неједнакост између и унутар држава

Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим

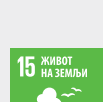
Циљ 12. Обезбедити одрживе облике потрошње и производње

Циљ 13. Предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њених последица

Циљ 14. Очувати и одрживо користити океане, мора и морске ресурсе за одржив развој

Циљ 15. Одрживо управљати шумама, сузбити дезертификацију, зауставити и преокренути деградацију земљишта и спречити уништавање биодиверзитета

Циљ 16. Промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све и изградити ефикасне, поуздане и инклузивне институције на свим нивоима

Циљ 17. Учврстити глобално партнерство за одрживи развој.

МЕЂУНАРОДНЕ КОНВЕНЦИЈЕ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

На Конференцији УН о животној средини и развоју одржаној у Рио де Жанеиру 1992. године усвојене су три важне конвенције у области животне средине – о биолошкој разноврсности, о промени климе и о борби против дезертификације, познате под називом Рио конвенције. РС је потписала и ратификовала све три Рио конвенције.

Конвенција о биолошкој разноврсности (енг. Convention on Biological Diversity - CBD)¹¹, биодиверзитет одређује као „свеобухватна разноликост и различитост живих организама, укључујући копнене, морске и остале водене екосистеме и еколошке комплексе чији су део; ово укључује диверзитет у оквиру врста, између врста и између екосистема“. Земље потписнице Конвенције о биолошкој разноврсности су 2010. године усвојиле глобални Стратешки план за биодиверзитет, за период 2011-2020. године, са 20 глобалних циљева заштите биодиверзитета, познатих под именом „Аичи циљеви“. У циљу испањавања обавеза и циљева Конвенције, Србија је своју прву Стратегију биолошке разноврсности РС за период од 2011. до 2018. године са акционим планом усвојила 2011. године („Службени гласник РС“ број 13/2011)¹², а у току је припрема новог стратешког документа.

Оквирна конвенција Уједињених нација о промени климе (енг. United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC)^{13,14} има за циљ стабилизацију концентрације гасова са ефектом стаклене баште на нивоу који би спречио негативне антропогене утицаје на климатски систем у временском оквиру довољном да се омогући природно прилагођавање екосистема на климатске промене, да се не угрози производња хране, и да се омогући одрживи развој. Уз ову конвенцију усвојен је Кјото протокол, са циљем да се постигне боље спровођење Конвенције и обавезује индустријски развијене земље да смање емисије ГХГ на основу начела из Конвенције. Споразум из Париза је глобални споразум за борбу против климатских промена потписан 2015. године, а ступио је на снагу 2016. године. Главни циљ споразума је ограничавање глобалног загревања на мање од два степена Целзијуса у односу на период пре индустријализације, али и јачање капацитета држава да се боре су утицајима климатских промена.

¹¹<https://www.cbd.int/>

¹²http://www.zzps.rs/novo/kontent/stranicy/propisi_strategije/strategija_bioloske_raznovrsnosti.pdf

¹³<http://unfccc.int/2860.php>

¹⁴<https://www.klimatskepromene.rs/>

Конвенција Уједињених нација о борби против десертификације (енг. United Nations Convention to Combat Desertification - UNCCD)¹⁵ бави се деградацијом земљишта у сушним подручјима, у којима егзистирају неки од најугроженијих екосистема и народа на свету. Визија Конвенције је стварање глобалног партнерства за смањење и спречавање десертификације и деградације земљишта и ублаживање последица суше у угроженим подручјима; чиме би се потпомогло смањење сиромаштва и достигла

еколошка одрживост. Србија као пуноправна чланица Конвенције има обавезу да у својим стратешким и планским документима, како на државном нивоу тако и на локалним нивоима, осигура спровођење десетогодишње Стратегије Конвенције.

Архуска конвенција као међународни инструмент заштите животне средине, садржи три групе правила која се односе на:

1. Право грађана на доступност информација;
2. Право грађана да учествују у доношењу одлука о животној средини;
3. Право на правну заштиту у случају када су претходна два права повређена.

Усвојена је 1998. године, а ратификована од стране Србије 2009. године.¹⁶

¹⁵<http://www2.unccd.int/>

¹⁶ Осим наведених, Србија је ратификовала преко 20 других конвенција и протокола у области животне средине, попут: Конвенције о мочварама које су од међународног значаја посебно као пребивалиште птица мочварица; Конвенција о сарадњи за заштиту и одрживо коришћење реке Дунав; Оквирне конвенције о заштити и одрживом развоју Карпата; Конвенције о очувању миграторних врста дивљих животиња; Конвенције о међународном промету угрожених врста дивље фауне и флоре; Конвенције о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту.

¹⁶ Izvor: <http://www.zelenidijalog.rs/mogucnosti-obaveze-narodne-skupstine-u-sprovođenju-medjunarodnih-obaveza-u-oblasti-zivotne-sredine/>

ЛОКАЛНИ СТРАТЕШКИ ОКВИР ЗА МЛАДЕ У ОБЛАСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Сви наведени национални стратешки документи указују на приоритете у овој области који могу бити идентификовани и предложени као потенцијалне активности у плановима којима се планирају активности на локалном нивоу – Локалним акционим плановима за младе, као и Локалним еколошким акционим плановима.

Локални акциони план за младе (ЛАП за младе) је стратешки општински/градски документ који дефинише приоритетне области за младе и активности које одговарају на специфичне потребе младих те средине. Локалним акционим планом обезбеђује се допринос спровођењу циљева и приоритета Националне стратегије за младе на локалном нивоу, као и других секторских стратегија које утичу на живот младе особе (нпр. акциони планови за децу, омладинско предузетништво, стратегија за развој здравља младих, запошљавања, итд.), као и међународних докумената из области омладинске политике.

Локалне самоуправе, кроз процес израде и спровођења ЛАП-а за младе обезбеђују: планско и дугорочно задовољење потреба младих; креирање иновативних мера и услуга прилагођених стварним потребама младих у конкретној локалној средини; економичније коришћење постојећих ресурса (материјалних, техничких и људских); унапређену сарадњу, кроз умрежавање локалних институција и организација; економичније и ефикасније трошење општинског буџета намењеног омладинским програмима; могућност успешног коришћења алтернативних извора финансирања.

Ове резултате је могуће остварити кроз: дефинисање права, обавеза и одговорности свих заинтересованих страна; успостављање институционалних механизма за учешће младих; примену приступа заснованог на подацима; посматрање младих као

ресурса друштва и препознавање њихових потенцијала; креирање системских решења за дугорочно финансирање рада КЗМ и имплементацију ЛАП-а за младе кроз формирање посебних буџетских ставки; умрежавање локалних актера у циљу идентификације и ефикаснијег коришћења постојећих ресурса за спровођење омладинских активности; позиционирање КЗМ као релевантног актера у области омладинске политике; стварање позитивне климе у широј заједници за рад са младима као локалним ресурсом.

Локални еколошки акциони план (ЛЕАП) је основни стратешко-плански документ за развој и унапређење животне средине локалне самоуправе. ЛЕАП захтева прецизно дефинисање најважнијих проблема у области заштите животне средине, треба да да јасан план акција за њихово решавање. Основни принцип овог документа је да се питања заштите животне средине непосредно укључе у процес економске обнове, доноси оквире за утврђивање приоритета и за развој реалних, ефикасних и економско рационалних решења. Један од основних задатака ЛЕАП-а је да оснажи планирање заштите животне средине на локалном нивоу.

Локални еколошки акциони план треба да донесе побољшање разумевања еколошких проблема на локалном нивоу, рангирање проблема у односу на људско здравље, екосистеме, квалитет живота уопште, рационално усмеравање ограничених средстава на приоритетне проблеме. Велики број

локалних самоуправа у Србији има усвојене ЛЕАП-ове, а неке чак и по други пут.

Ови документи представљају основни извор информација за стратешко планирање активности из области животне средине на нивоу локалних самоуправа, и уколико су усвојени треба их користити и одговарајуће активности из ЛЕАП-а интегрисати у ЛАП-ове.

Примери усвојених ЛЕАП-а са линковима су: ЛЕАП Суботица⁷, Ниш¹⁸, ЛЕАП Крагујевац¹⁹, ЛЕАП Чачак²⁰, ЛЕАП Врњачка Бања²¹, ЛЕАП Ћуприја²².

.....

ПРИМЕРИ ПЛАНИРАЊА ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ У УСВОЈЕНИМ ЛЕАП ДОКУМЕНТИМА, КОЈИ БИ МОГЛИ ДА БУДУ ПРИМЕЊЕНИ И ЗА ПЛАНИРАЊЕ АКТИВНОСТИ У ОКВИРУ ЛАП

ЦИЉ:

Подизање еколошке свести младих људи, с посебним акцентом на децу и ученике, повезивање активности са различитим нивоима образовања и подизање квалитета едукације у области животне средине.

АКТИВНОСТИ:

Побољшање рада наставника (биологије) и учитеља у школама, еколошких тимова у обданишћима; Укључивање волонтера еколога у програме формалног образовања; Обука едукатора за пи-

тања животне средине; Вршњачка едукација у циљу подизања нивоа свести о значају воде за пиће и квалитета воде, примарне сепарације отпада, рециклаже, правилног одлагања отпада.

ЦИЉ:

Заштита, очување и унапређење биолошке разноврсности на свим нивоима

АКТИВНОСТИ:

Промовисање заштите ендемичних и реликтних врста и организацију школа/радионица/курсева за младе; Сарадња са управљачима заштићених подручја у циљу организације обиласка за ученике и младе; Израда хранилишта за заштићене врсте; Успостављање ботаничке баште/арборетума; Промоција органске пољопривреде; Медијска афирмација очувања природе и биодиверзитета.

ЦИЉ:

Интегрисано управљање отпадом и водним ресурсима

АКТИВНОСТИ:

Подршка зеленом предузетништву у оквиру регионалног система управљања отпадом; Идентификација и санација дивљих депонија као и информисање јавности о одлагању отпада; Акције подршке бољем сакупљању отпада и увођењу примарне селекције комуналног отпада на месту настајања; Уређење обала и приобаља речних сливова у циљу превенције поплава.

17 http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Dokumenti/leap-su.pdf

18 <http://www.ni.rs/wp-content/uploads/TEKST-Programa-zzs-grada-Nisa-Ver-3-24022017.pdf>

19 http://www.kragujevac.rs/documents/LEAP_Kragujevac_72.pdf

20 <http://www.cacak.org.rs/114-1-1>

21 http://vrnjackabanja.gov.rs/images/dokumenta/strateska_dokumenta/Lokalni_ekolozi_akcioni_plan_optine_Vrnjaka_Banja.pdf

22 <http://www.cuprija.rs/lat/dokumenta/dokumenti-leap/1015-lokalni-ekoloski-akcioni-plan.html>

ПОТЕНЦИЈАЛНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА ПРОЈЕКТА ИЗ ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

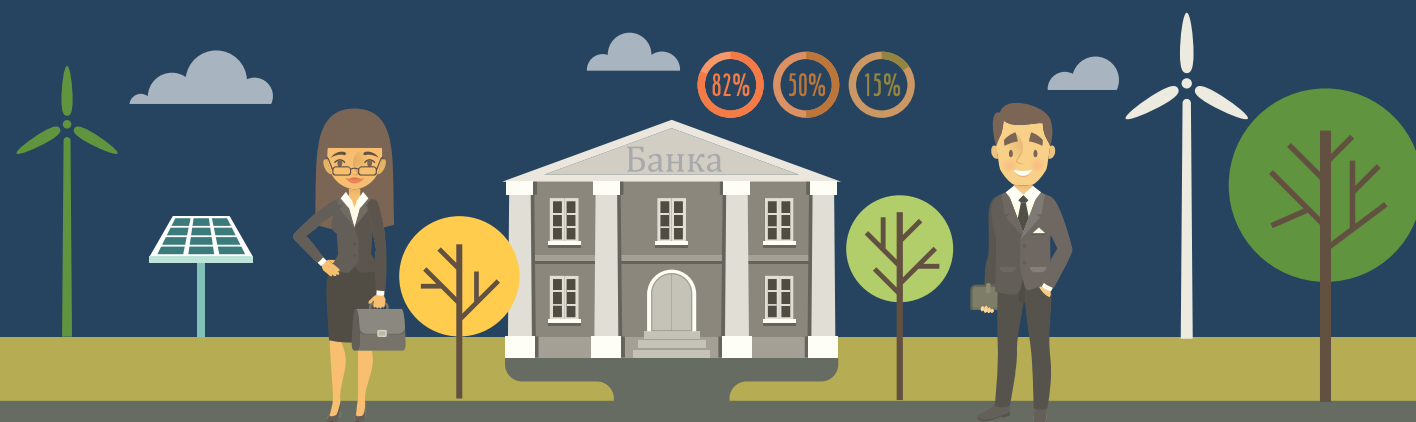
Идентификоване приоритетне активности које би биле предлагане као пројектни предлози од стране КЗМ и омладинских организација треба да имају потенцијални извор финансирања, механизам кроз који може да се одобри пројектно финансирање. Овај део водича даје преглед потенцијалних извора финансирања за пројекте у области заштите животне средине који би могли да буду предложени од стране КЗМ и омладинских организација.

Потенцијални извори финансирања могу се у најширем смислу поделити на:

- Домаће изворе финансирања
- Развојну донаторску помоћ
- Приватне изворе финансирања.

Домаћи извори финансирања су средства из буџета институција РС која су доступна омладинским организацијама и канцеларијама за младе за пројекте у области животне средине, и могу се груписати на следећи начин:

- Буџет Републике Србије - буџети министарстава и других институција на националном нивоу (Министарство омладине и спорта, Министарство заштите животне средине укључујући и Зелени фонд, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство привреде);
- Покрајински буџет – буџети покрајинских секретаријата и фондова: Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, Покрајински секретаријат за спорт и омладину, Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство;
- Локални буџет - буџети општина/градова, Локални фондови за заштиту животне средине.

ДОМАЋИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Министарство омладине и спорта²³ додељује средства за финансирање и суфинансирање програма и пројеката од јавног интереса у областима омладинског сектора у циљу спровођења циљева Националне стратегије за младе путем редовних годишњих конкурса. Министарство омладине и спорта пружа подршку удружењима младих, удружењима за младе и њиховим савезима као и јединицама локалне самоуправе у спровођењу различитих омладинских активности како би се повећало активно учешће младих у друштву и подстакла њихова укљученост у развој омладинске политике у Србији.

Министарство заштите животне средине²⁴ сваке године објављује Јавни конкурс за доделу средстава за подршку пројектима цивилног друштва у области заштите животне средине. Конкурс има за циљ унапређење заштите животне средине кроз јачање свести јавности о значају заштите животне средине. Приоритетне тематске области су: заштита природних вредности; заштита земљишта; заштита вода; управљање отпадом; промоција Архуске конвенције; промоција зелене економије, финансирање животне средине.

У оквиру буџета министарства, средства се издвајају за Зелени Фонд за који је планирано да обавља послове у вези са финансирањем припреме, спровођења и развоја програма, пројеката и других активности у области очувања, одрживог коришћења, заштите и унапређивања животне средине. Према Закону о изменама и допунама закона о заштити животне средине²⁵, средства Фонда се додељују корисницима средстава у сврху финансирања заштите и унапређивања животне средине, а на основу јавних конкурса које објављује Фонд за различите активности у области заштите животне средине.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја²⁶ расписује конкурс за пријаву и учешће у пројектима који се суфинансирају у оквиру програмске активности „Развој високог образовања“ за подршку високошколским установама у развоју нових и иновирању постојећих предмета у оквиру студијских програма.

Министарство такође кроз конкурсе финансира физичка лица - иноваторе који су уписани у Регистар иновационе делатности Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и за пријаву и учешће у реализацији иновационих пројеката по Програмима иновационе делатности утврђеним за сваку годину. У реализацији иновационих пројеката може да учествује једна или више организација, али бар један регистровани субјект иновационе делатности - правно лице уписано у Регистар иновационе делатности који води Министарство. Они могу да пријављују за финансирање иновационе пројекте у оквиру програма иновационе делатности: „Програм финансирања иновационих пројеката који за резултат имају развијен комерцијално верификован производ, укључујући и софтвер, процес, технологију или услугу“.

Министарство привреде²⁷ расписује јавни конкурс за пријаву пројеката за Програм подршке унапређења локалне и регионалне инфраструктуре – Градимозаједно. Подносилац пријаве пројекта је јединица локалне самоуправе, а министарство суфинансира пројекат у висини до 50% вредности пројекта без ПДВ. Између осталог, средства су намењена за: изградњу, реконструкцију, рехабилитацију и санацију путева, улица, бицикличких стаза и путних објеката; изградњу, реконструкцију, доградњу, санацију и адаптацију објеката за потребе предшколског, школског и других нивоа образовања, објеката за ученички и студентски стандард, као и објеката за научна истраживања.

23 <http://www.mos.gov.rs/vesti/omladina-konkursi-kategorija>

24 <http://www.ekologija.gov.rs/>, <http://www.ekologija.gov.rs/tenderi-i-konkursi/>

25 <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2016/286-16%20LAT.pdf>

26 <http://www.mpn.gov.rs/konkursi-i-javni-pozivi/tr-konkursi/>

27 http://privreda.gov.rs/javni_pozivi/

ПОКРАЈИНСКИ БУЏЕТ

Покрајински секретаријат за спорт и омладину²⁸ финансира пројекте у циљу спровођења омладинске политике. Подносиоци предлога пројеката могу бити удружења младих и за младе, омладинске и студентске организације и савези. Пројекти који се финансирају су пројекти подршке спровођењу омладинске политике дефинисане Акционим планом политике за младе у АП Војводини за период од 2015. до 2020. године у осам области, од којих се једна односи на заштиту животне средине и одрживи развој.

Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине²⁹ расписује конкурсе за доделу бесповратних средстава за суфинансирање пројеката у области животне средине и то: израде планске и техничке документације, за реализацију пројектних активности из области заштите животне средине - решавање проблема неадекватног одлагања отпада - санација, рекултивација постојећих депонија и санација и рекултивација деградираних површина.

Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност³⁰ финансира краткорочне пројекте од посебног интереса за одрживи развој у АП Војводини, посебно у случајевима када постоји потреба за истраживањем или мониторингом у вези са:

- проблемима насталим као последица елементарних непогода или климатских промена које непосредно утичу на безбедност и здравље становништва, или којима се угрожава функционалност значајних елемената привредног система;

- интензивним истраживањем узрока и мера ради одређивања одговарајућих метода и методологија, да би се унапредили стратешки пројекти значајни за одрживи развој;
- краткорочним пилот-истраживањима од посебног интереса за припрему међународних пројеката, који ће се финансирати из фондова Европске уније.

Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство³¹ финансира пројекте кроз конкурс за доделу средстава за подршку младима у руралним подручјима, чији је циљ демографска обнова руралних подручја АП Војводине ради: подстицања останка младих у руралним подручјима односно њиховог повратка из градова, подршка новим генерацијама младих пољопривредних произвођача, подстицањем развоја и унапређивањем примарне пољопривредне производње и прераде пољопривредних производа.

Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство³¹ финансира пројекте кроз конкурс за доделу средстава за подршку младима у руралним подручјима, чији је циљ демографска обнова руралних подручја АП Војводине ради: подстицања останка младих у руралним подручјима односно њиховог повратка из градова, подршка новим генерацијама младих пољопривредних произвођача, подстицањем развоја и унапређивањем примарне пољопривредне производње и прераде пољопривредних производа.

28 <http://www.sio.vojvodina.gov.rs/index.php/konkursi/konkurski-omladina>

29 <http://www.ekourb.vojvodina.gov.rs/>

30 <http://apv-visokoobrazovanje.vojvodina.gov.rs/category/konkursi/>

31 <http://www.psp.vojvodina.gov.rs/VestiCyr.aspx?kat=s>

ЛОКАЛНИ БУЏЕТИ ОПШТИНА И ГРАДОВА И ЛОКАЛНИ ФОНДОВИ ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Стратешко планирање активности заштите животне средине на нивоу локалних самоуправа се врши изработом Локалних еколошких акционих планова, чије спровођење у великој мери зависи од доступних средстава из локалног буџета намењених за пројекте из ове области.

Локалне самоуправе располажу Локалним буџетским фондовима за заштиту животне средине који добијају средства кроз део накнаде за загађење (40%) коју плаћа загађивач на територији те локалне самоуправе. Осим накнада подељених са централним нивоом, локалне самоуправе имају право на прикупљање локалних еколошких накнада.

Расподела средстава за пројекте у овој области варира у зависности од величине општине

и накнаде за животну средину прикупљене локално од загађивача. У просеку удео наменских средстава за животну средину у локалним буџетима је 1-2%. Средства из локалних буџета су обично алоцирана за капиталне инвестиције (не строго повезане са животном средином), комуналну инфраструктуру, одржавање, оперативне трошкове, паркове, и различиту опрему, посебно у подсектору вода. Општине најчешће препознају капиталне инвестиције у инфраструктуру за отпад и воду као приоритете³².

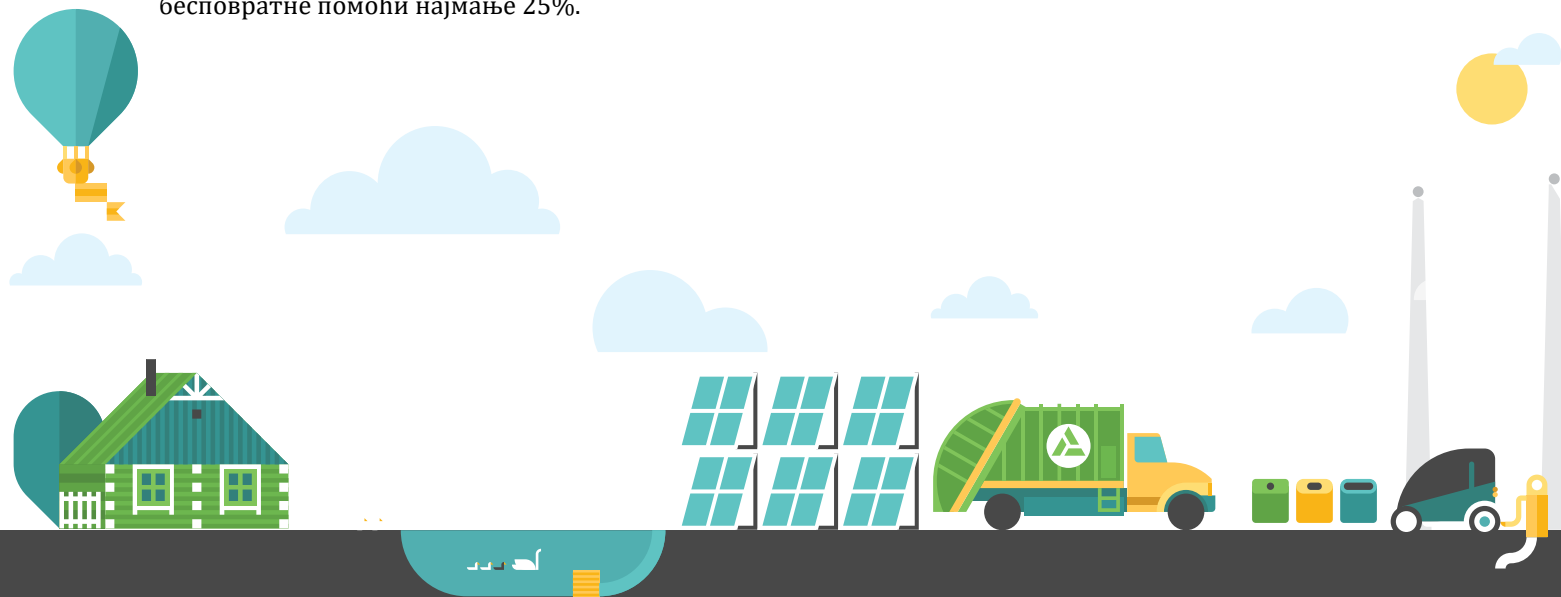

РАЗВОЈНА ДОНАТОРСКА ПОМОЋ

Развојну донаторску помоћ чине највећим делом средства Европске уније и низа других донатора. Донаторску заједницу чини преко 30 билатералних донатора³³, мултилатералних организација и међународних финансијских институција. Поред донација из претприступних фондова ЕУ, земље чланице ЕУ су такође обезбедиле значајна бесповратна средства. Координатор развојне донаторске помоћи у РС је Министарство за европске интеграције (МЕИ)³⁴.

Развојна помоћ представља бесповратну помоћ и зајмове које упућује јавни сектор (донације невладиног и приватног сектора не спадају у званичну развојну помоћ), у циљу унапређења економског развоја. Такође у развојну помоћ спадају и зајмови под концесионалним финансијским условима, уз које је елемент бесповратне помоћи најмање 25%.

Сваки донатор има стратегију развоја на основу које одређује приоритете своје донаторске помоћи. Животна средина као приоритетни сектор је највише препозната и подржана од стране ЕУ, Немачке, Шведске, Норвешке, Јапана али и других донатора (Чешка, Холандија, Италија, Шпанија, и други).

³³ Развојни партнери који чине донаторску заједницу у РС су: Аустрија, Данска, Грчка, Европска банка за обнову и развој, Европска инвестициона банка, ЕУ, Италија, Јапан, Луксембург, Међународни монетарни фонд, Немачка, Норвешка, Пољска, Република Кореја, Светска банка, Сједињене Америчке Државе, Словачка Република, Турска, Уједињене нације, Уједињено Краљевство, Финска, Француска, Холандија, Чешка Република, Швајцарска, Шведска, Шпанија.

³⁴ <http://www.mei.gov.rs/>

ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ ЕУ - ИПА³⁵

ЕУ је највећи донатор у РС јер је обезбедила бесповратна средства у висини од више од три милијарде евра у протеклих 17 година у свим областима, од владавине права, реформе јавне управе, друштвеног развоја до животне средине и пољопривреде³⁶. Финансијска помоћ обезбеђена је кроз Инструмент ЕУ за претприступну помоћ (ИПА) чији је циљ да помогне Србији да се припреми за преузимање и ефикасно спровођење обавеза будућег чланства у ЕУ. Стратешки оквир и приоритети за помоћ ЕУ су дефинисани у CSP, као и националним документима (NAD, NPAA)³⁷. Коришћење средстава ИПА се планира преко МЕИ, које је задужено за координацију овог процеса у сарадњи са релевантним националним институцијама, за сектор животне средине то је Министарство заштите животне средине, а за младе то је Министарство омладине и спорта. Спровођење пројеката који су одобрени за финансирање из ИПА се врши на два начина: преко ЕУ делегације у Србији (ЕУД) или преко Министарства финансија - Сектор за уговарање и финансирање програма из средстава Европске уније (CFCU)³⁸.

Билатерална помоћ Савезне Републике Немачке³⁹ обухвата реализацију пројеката у следећим релевантним приоритетним областима:

- Јавна инфраструктура (енергетика и вода): снабдевање струјом и топлотном енергијом, водоснабдевање, канализациона инфраструктура (управљање отпадним водама);
- Одрживи економски развој и запошљавање: унапређење финансијских и привредних законских оквира, развој финансијског сектора, подршка малим и средњим предузећима, подршка реформи средњег стручног образовања и обуке;

У име Федералног министарства за економску сарадњу и развој Немачке (BMZ), Немачка агенција за међународну сарадњу (GIZ) подржава Србију у приближавању интеграцији у ЕУ, побољшању економског учинка и консолидацији демократских структура. Србија такође има користи од регио-

налних пројеката и програма. Један такав пројекат успоставио је Центар за компетенцију Дунава као регионално тело за развој туризма дуж Средњег и Доњег Дунава. Транснационални отворени регионални фондови за југоисточну Европу подржавају иницијативе од значаја за интеграцију Србије у ЕУ, са фокусом на заштиту биодиверзитета, енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије⁴⁰.

Краљевина Норвешка дистрибуира финансијска средства на два начина: путем програма „Бесповратна средства за мир и изградњу институција на Западном Балкану“ (енг. Grants for peace and state building projects in the Western Balkans) и кроз билатералне програме помоћи. Програм „Бесповратна средства за мир и изградњу институција на Западном Балкану“ укључује следеће фондове/програме:

Фонд Амбасаде за мале пројекте је грант шема којом управља Амбасада Норвешке у Београду и намењена је развоју цивилног друштва и локал-

³⁵<http://europa.rs/>

³⁶Извор: Министарство за европске интеграције РС

³⁷Кратак опис докумената са линковима дат на странама 8-9

³⁸<http://www.cfcu.gov.rs/>

³⁹<https://www.giz.de/en/worldwide/303.html>

⁴⁰<https://www.giz.de/en/worldwide/40686.html>

них заједница у Србији, Црној Гори и Македонији. Помоћ је намењена свим друштвеним нивоима. Фонд Амбасаде је отворен целе године за различите кориснике и за пројекте који углавном трају годину дана и имају вредност до 750.000 НОК (око 100.000 ЕУР). Релевантне приоритетне области су: Економски развој и предузетништво и Енергетика, заштита животне средине и климатске промене.

Јачање цивилног друштва у Србији је програм чији је циљ подршка цивилном друштву за допринос разноликости, капацитету и утицају на социјални развој и јавни дискурс у Србији. Релевантне приоритетне области су животна средина и климатске промене и мањинска права.

Краљевина Шведска пружа помоћ Србији кроз активности Шведске агенције за међународну сарадњу (Sida)⁴¹. Један од најважнијих приоритета шведске помоћи је животна средина и климатске промене. Шведска подржава припрему и спровођење инфраструктурних пројеката у области животне средине, пре свега у области управљања

отпадом, пречишћавања воде и индустријског загађења. Sida за животну средину подржава преговоре са ЕУ у области животне средине. Sida такође подржава 28 еколошких организација на локалном и националном нивоу, радећи на заговарању и дијалогу са владиним сектором. Подршка се каналише кроз организацију Регионални центар за животну средину⁴².

Јапан⁴³ ставља акценат развојне сарадње на преношењу искустава и добрих пракси из Јапана применљивих у Србији, укључујући област животне средине. Посебан инструмент развојне сарадње представљају меки кредити, од којих је до сада одобрен један у вредности од приближно 250 милиона евра. Регионално представништво Јапанске агенције за међународну сарадњу (енг. Japan International Cooperation Agency - JICA) истиче заштиту животне средине као једну од приоритетних области (енергетска ефикасност и климатске промене), где се помоћ обезбеђује кроз кредите и донаторска средства за инфраструктурне пројекте, опрему, техничку помоћ и обуку полазника из Србије у Јапану.

Преглед ЕУ и донаторских програма и пројеката у оквиру којих постоје могућности финансирања дат је у наставку. Ови програми и пројекти подржавају активности локалних самоуправа и невладиног сектора у области заштите животне средине у већој или мањој мери, кроз непосредно дефинисане приоритете или посредно кроз подршку општим типовима активности које могу да се повежу са аспектима животне средине. У неким од њих су млади и њихове активности експлицитно наведени као приоритети, док се у неким програмима подржавају активности као што су предузетништво и едукација, које су директно повезане са приоритетима младих⁴⁴.

41 <http://www.sida.se/English/where-we-work/Europe/Serbia-/Our-work-in-Serbia/>

42 <http://www.rec.org/office.php?id=13>

43 <https://www.jica.go.jp/serbia/english/activities/>

44 Додатне информације могу се наћи у „Водичу кроз потенцијалне домаће и иностране изворе финансирања у Србији“ са подацима о расположивим конкурсима и фондовима међународних и домаћих донатора, као и државних институција, а који је намењен организацијама цивилног друштва, локалним самоуправама, институцијама, малим и средњим предузећима, појединцима и другим заинтересованим странама https://vodic.gradjanske.org/donatori/?_sfm_oblasti_podrske=Za%C5%A1tita%20%C5%BEivotne%20sredine

Тakoђе, податке о отвореним конкурсима за организације цивилног друштва укључујући и омладинске организације, можете наћи на сајту Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом <http://www.civilnodrustvo.gov.rs>

ТАБЕЛА 1: ИПА ПРОГРАМИ ПРЕКОГРАНИЧНЕ И ТРАНСНАЦИОНАЛНЕ САРАДЊЕ

ПРОГРАМ	ОПИС
<p>ИПА Програми прекограничне сарадње⁴⁵ 2014-2020</p>	<p>Инструмент ЕУ за пружање финансијске подршке сарадњи пограничних територија суседних држава (прекогранична сарадња) или сарадњи делова или целих држава (транснационална сарадња) који има за циљ да се унапреди друштвено-економски, културни и историјски потенцијал тих области. Начин доделе средстава је путем јавног конкурса у складу са правилима ЕУ. Средства су бесповратна, са обавезом да корисник донације кофинансира свој пројекат у износу од минимум 15% од вредности пројекта.</p> <p>Основни предуслов за учешће у програмима је постојање партнера из обе (или више) државе које учествују у програму. Спровођењем програма на локалном и регионалном нивоу стварају се дугорочни лични контакти и везе између људи из заједница са обе стране границе, што представља темељ за даљу сарадњу и развој. Такође, кроз процес идентификовања пројеката, пријављивања за средства, као и током спровођења пројеката, партнери из РС стичу драгоцену искуство у коришћењу фондова ЕУ јер се сви позиви за пројектне предлоге спроводе у складу са правилима програма ЕУ за екстерну помоћ.</p>
<p>Мађарска - Србија⁴⁶ 2014-2020</p>	<p>Врсте пројеката који се финансирају су: мали инфраструктурни прекогранични пројекти, пројекти економске сарадње, као и активности везане за заштиту животне средине, туризам, културу, пољопривреду, образовање, истраживање и развој, запошљавање, институционалну сарадњу. Сваки програм има дефинисане приоритете у Програмском документу за седмогодишњи програмски период. Животна средина је препозната као приоритет у Програмским документима свих програма.</p> <p>Циљ програма је да потпомогне заједнички развој мађарско-српских пограничних подручја уз подршку ЕУ у циљу постизања хармоничног и кооперативног региона са одрживим и безбедним окружењем. Приоритети релевантни за област животне средине су:</p> <p>Приоритет 1: ИНФРАСТРУКТУРА И ЖИВОТНА СРЕДИНА - Циљ овог приоритета је јачање физичких веза између две стране границе и пограничних микрорегиона да би се смањила изолваност ове области и преузела заједничка одговорност за еколошко наслеђе и водене путеве пограничних области. Тако овај приоритет има за циљ подршку развоју инфраструктуре, животне средине и водопривреде у српско-мађарском пограничном региону.</p> <p>Област интервенције 1.1: Инфраструктура за физичко повезивање</p> <p>1.1.1 Инфраструктура за граничне прелазе, изградња, реконструкција водећих путева</p> <p>1.2 Планирање транспортних праваца, хармонизација јавног транспорта</p> <p>Област интервенције 1.2: Заједничка одговорност за животну средину</p> <p>1.2.1 Мање активности у водопривреди</p> <p>1.2.2 Праћење здравља животиња, мање акције за побољшање животне околине</p>

⁴⁵<http://www.evropa.gov.rs/cbc/>

⁴⁶<http://www.hu-srb-ipa.com/srb/>

ПРОГРАМ	ОПИС
Румунија - Србија⁴⁷ 2014-2020	<p>Програм се фокусира се на развој граничног подручја кроз побољшање приступа тржишту рада и промоцију запошљавања, заштите животне средине и туризма. Програм има 3 релевантне приоритетне осе на располагању потенцијалним корисницима:</p> <p>Приоритетна оса 1: Промоција запошљавања и јачање основних услуга за инклузиван раст;</p> <p>Приоритетна оса 2: Заштита животне средине и управљање ризиком;</p> <p>2-1 Заштита животне средине и одрживо коришћење природних ресурса</p> <p>2-2 Управљање ризицима животне средине и спремност за хитне случајеве</p> <p>Приоритетна оса 4: Атрактивност за одрживи туризам</p>
Бугарска - Србија⁴⁸ 2014-2020	<p>Општи циљ Програма је уравнотежен и одрживи развој пограничног региона између Бугарске и Србије као дела европског простора, који би био постигнут кроз планиран економски раст, прилагођавање климатским променама и унапређење система образовања. Пројектни предлози треба да спадају у једну од доле наведених приоритетних оса програма и, у оквиру њих, кључних области подршке:</p> <p>Приоритетна оса 2: Млади</p> <ul style="list-style-type: none"> • Специфични циљ 2.1: Вештине и предузетништво; • Специфични циљ 2.2: Директна сарадња међу људима и умрежавање. <p>Приоритетна оса 3: Животна средина</p> <ul style="list-style-type: none"> • Специфични циљ 3.1: Заједничко управљање ризицима; • Специфични циљ 3.2: Заштита природе.
Хрватска - Србија⁴⁹ 2014-2020	<p>Општи циљ Програма је јачање социјалног, економског и територијалног развоја прекограничног подручја кроз имплементацију заједничких пројеката и активности које треба подржати у оквиру четири приоритетне осе, од којих су 3 релевантне за младе и животну средину:</p> <p>Приоритетна оса 2 - Заштита животне средине и биодиверзитета, побољшање спречавања ризика и промовисање одрживе енергије и енергетске ефикасности.</p> <p>Приоритетна оса 3 - Допринос развоју туризма и очувању културне и природне баштине.</p> <p>Приоритетна оса 4 - Унапређење конкурентности и развој пословног окружења.</p>

⁴⁷<http://www.romania-serbia.net>

⁴⁸<http://www.ipacbc-bgrs.eu/sr>

⁴⁹<http://www.interreg-croatia-serbia2014-2020.eu/>

ПРОГРАМ	ОПИС
БиХ - Србија⁵⁰ 2014-2020	<p>Општи циљ Програма је унапређење социо-економског развоја у прекограничној области, кроз реализацију циљаних и конкретних акција, заснованих на компаративним предностима подручја програма и заједничком, ефикасном кориштењу ресурса. Специфични циљеви, резултати, показатељи и врсте активности дефинишу се по тематском приоритету на следећи начин:</p> <p>Тематски приоритет 1: Промовисање запошљавања, мобилности радне снаге, друштвене и културне инклузије преко границе</p> <p>Тематски приоритет 2: Заштита животне средине, митигација и адаптација у области климатских промена, превенција и управљање ризиком</p> <p>Специфични циљ 1: Побољшање одрживог планирања животне средине и промоција биодиверзитета</p> <p>Специфични циљ 2: Побољшање система управљања за хитне интервенције</p> <p>Тематски приоритет 3: Подстицање туризма и културног и природног наслеђа</p>
Црна Гора - Србија⁵¹ 2014-2020	<p>Стратешки циљ Програма је повезивање људи, заједница и привреда пограничних региона како би заједно допринели развоју међусобне сарадње, уз коришћење људских, природних, културних и привредних ресурса и предности. Специфични циљ одржавање високог квалитета животне средине, која је и привредни ресурс, и то заједничким иницијативама чији је циљ заштита и коришћење животне средине</p> <p>Приоритет 1: Обезбеђивање друштвено - економске кохезије кроз заједничке активности у циљу унапређења физичке, пословне, друштвене и институционалне инфраструктуре и капацитета.</p> <p>Мера 1. 1: Повећање продуктивности и конкурентности привредних, руралних, културних и природних ресурса. Програмске области Сарадња између локалних управа у области координације активности као што су просторно планирање, одвод отпадних вода и системи канализације, службе хитне помоћи, образовање, као и образовање и обука одраслих</p>
Интеррег трансционални програма Дунав⁵² 2014-2020	<p>Програм сарадње структуриран је кроз четири приоритетне осе које намеравају да развију политике и акције у програмској области, у складу са обавезама стратегије Европа 2020 према паметном, одрживом и инклузивном расту. Пројекти подржани Дунавским трансационалним програмом морају формирати трансационална партнерства за заједничку сарадњу у следећим тематским приоритетима и специфичним циљевима.</p> <p>Приоритет 2: Дунавски регион одговоран према животној средини и култури. Специфични циљеви су:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ојачати трансационално управљање водама и превенцију ризика од поплава • Успоставити одрживо коришћење природног и културног наслеђа и ресурса • Успоставити обнову и управљање еколошким коридорима • Потврдити спремност за управљање ризицима животне средине <p>Приоритет 3: Боље повезан и енергетски одговоран регион Дунава. Специфични циљеви су:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Подржати еколошки прихватљиве и сигурне транспортне системе и уравнотежену доступност урбаних и руралних подручја • Побољшати енергетску сигурност и енергетску ефикасност

50 <http://srb-bih.org>51 <http://www.cbcsrb-mne.org>52 <http://www.interreg-danube.eu>

ПРОГРАМ	ОПИС
Интеррег Јадранско-јонски транснационални програм 2014-2020 ⁵³	<p>Циљ Програма је да делује као иноватор покрета политике и управљања, подстицање европских интеграција међу партнерским државама, коришћење предности богатих природних, културних и људских ресурса, као и јачање економске, социјалне и територијалне кохезије у јадранском и јонском региону. Приоритетне осе програма су:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Иновације • Животна средина • Транспорт • Боље управљање.

ТАБЕЛА 2: ПРОГРАМИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

ПРОГРАМ	ОПИС
Програми ЕУ ⁵⁴	<p>Програми ЕУ су намењени државама чланицама ЕУ, али и државе које нису у ЕУ могу да учествују уколико уплате контрибуцију, тј буџет за учешће. Србија, као држава кандидат, уплаћује годишње контрибуције из ИПА средстава која су јој на располагању, како би могла да учествује равноправно са државама чланицама у 12 ЕУ програма. Управљање Програмима ЕУ је централизовано од стране Европске комисије (осим за програм Еразмус+, којим управља Национална агенција у свакој од земаља чланица ЕУ или земаља кандидата), што значи да је за сваки програм надлежан одређени Директорат Европске комисије или Извршна агенција. На интернет странама одређеног Директората Европске комисије или Извршне агенције за одређени програм, налазе се детаљи о сваком појединачном програму, његовој структури, циљу, намени, затим информације о позивима за аплицирање, о начину, условима и роковима за аплицирање итд. Информације су на располагању свим потенцијалним апликантима како земаља чланица ЕУ тако и земаља кандидата и потенцијалних кандидата за чланство у ЕУ. Аплицирање на расписане позиве за сваки од Програма врши се директним одласком на интернет презентацију конкретног програма.</p> <p>За учешће РС у Програмима ЕУ, према правилима Европске комисије, одговорне су надлежне домаће институције тј. министарства, удружења, организације, канцеларије, које за то имају мандат. Координација учешћа у сваком појединачном Програму ЕУ за који је РС уплатила финансијску контрибуцију у општи буџет ЕУ поверена је Националним контакт тачкама из одговарајућих националних институција. Националне контакт тачке за Програме Уније обављају низ активности које су усмерене како на пружање подршке апликантима приликом аплицирања на расписане позиве тако и на промовисање програма у РС и истицања њиховог значаја и улоге у процесу приступања ЕУ. У финансијској перспективи 2014-2020, РС је узела учешће у следећим Програмима ЕУ, који су релевантни за омладину и обухватају својим активностима и сектор животне средине:</p>

⁵³ <http://www.adrioninterreg.eu>

⁵⁴ http://www.evropa.gov.rs/Evropa/PublicSite/EUFundsCommunity2014_20.aspx

ПРОГРАМ	ОПИС
Европа за грађане и грађанке ⁵⁵	Програм подстиче активно грађанство, финансира сарадњу између грађана и организација из различитих земаља у циљу европских интеграција, и има за циљ промовисање европског идентитета и европског грађанства, демократски ангажман и грађанско учешће. Грађани и грађанке позвани су да учествују у дискусијама кроз пројекте или кроз активан ангажман у организацијама које учествују у програму. Учешће у дебати о будућности Европе може да допринесе развоју заједничког идентитета грађана и грађанки ЕУ, а посебно када је реч о младим генерацијама. Програм истовремено даје поглед у будућност али је и базиран на историји и укључује развој специфичних политика у оквиру ЕУ, на пример политике животне средине, климатских промена, енергетске ефикасности и других сродних области.
Креативна Европа ⁵⁶	Програм подржава очување европске културне и језичне разноликости и даје подршку јачању конкурентности сектора чиме доприноси стратегији Европа 2020 и њеним основним иницијативама. Европа је светски лидер у извозу производа креативне индустрије, а као резултат глобализације и дигиталних технологија мења се начин на који културна дела настају, како се дистрибуирају, како им се приступа, пословни модели и токови прихода. Овакав развој ствара могућности за културне и креативне секторе, али и мултисекторску сарадњу која укључује животну средину. Програм има за циљ да помогне секторима да искористе ове погодности како би могли да имају користи од дигитализације и отворе више радних места и могућности за развој међународне каријере.
Еразмус+ ⁵⁷	Програм подржава сарадњу у три области: образовање, млади и спорт. У фокусу програма је јачање потенцијала младих за активно учешће у грађанском друштву, развој лидерских вештина, солидарности и разумевања између култура. У најширем смислу, програм Еразмус+ у области образовања има следеће приоритете у оквиру којих могу да буду обухваћене теме из области животне средине: унапредити и подржати развој свих нивоа образовања, ојачати везе између формалног, неформалног и информалног учења, оснажити везу образовања са светом рада, створити додатне вредности за европски простор образовања, повезати земље чланице у дефинисању образовних политика. Фондација Темпус организује Еразмус+ недељу, током које је, између осталог предвиђено и одржавање националних Еразмус+ информативних дана, укључијући и Национални информативни дан о омладинској компоненти Еразмус+ програма. ⁵⁸
Европски програм за запошљавање и социјалне иновације ⁵⁹	Програм подржава и спроводи активности запошљавања и социјалних реформи на европском, националном, регионалном и локалном нивоу кроз координацију политике, идентификацију, анализу и размену добрих пракси. Програм промовише одрживо запошљавање, гарантујући социјалну заштиту, борбу против социјалне искључености и сиромаштва и побољшање услова рада. Циљеви су релевантни за младе, предузетништво и зелену економију, повећање могућности запошљавања развијањем отвореног тржишта рада, и доступност микрофинансија за угрожене групе и микро предузећа.
Козме ⁶⁰	Програм за конкурентност предузетништва и малих и средњих предузећа има за циљ јачање конкурентности и одрживости укључујући сектор туризма, подстицање предузетничке културе и стварања и раста малих и средњих предузећа. Корисници програма су: <ul style="list-style-type: none"> • Постојећи предузетници и МСП – лакши приступ финансијским средствима у циљу развоја и раста предузећа, • Будући предузетници и МСП – помоћ при оснивању предузећа. • Национални и локални органи власти - пренос најбоље праксе и финансијска подршка за тестирање и побољшање одрживих решења у контексту побољшања глобалне конкурентности.

55 <http://ec.europa.eu/citizenship/about-the-europe-for-citizens-programme/>
<http://www.civilnodrustvo.gov.rs/evropa-za-gradjane-i-gradjanke>

56 <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/>
<http://www.kreativnaevropa.rs/>

57 <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>
<http://erasmusplus.rs>

58 <http://www.crnps.org.rs/2017/nacionalni-informativni-dan-o-omladinskoj-komponenti-erazmus-programa>

59 <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>

60 http://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en

ТАБЕЛА 3: ПРЕГЛЕД РЕЛЕВАНТНИХ ЕУ И ДОНАТОРСКИХ ПРОЈЕКТА

ИМЕ ПРОЈЕКТА/ ТРАЈАЊЕ ПРОЈЕКТА	ДОНАТОР / ИМПЛЕМЕНТАЦИОНА АГЕНЦИЈА ИЛИ ОРГАНИЗАЦИЈА	ОПИС
Европски Прогрес⁶¹ 2014-2018	ЕУ и влада Швајцарске / УНОПС и Сектор за уговарање и финансирање програма из средстава Европске уније Министарства финансија (CFCU)	<p>Општи циљ пројекта је да допринесе одрживом развоју југоистока и југозапада Србије побољшањем координације између републичких и локалних власти, унапређењем амбијента за раст у области запошљавања, пословања и развоја инфраструктуре и унапређењем доброг управљања и социјалне инклузије. Европски ПРОГРЕС се усредсређује на остварење четири резултата:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Јачање локалне управе • Унапређење локалне привреде • Социјалну инклузију • Подизање свести о значају европских интеграција
„CSOnnect“ – Програм подршке цивилном друштву у Србији⁶² 2015-2019	Sida / Регионални центар за животну средину за Централну и Источну Европу	<p>Циљ пројекта је подршка институционалном јачању оних организација цивилног друштва које имају потенцијал да преузму водећу улогу у кључним изазовима везаним за животну средину у будућим преговорима Србије са ЕУ у оквиру Поглавља 27. Програм подршке цивилном друштву Србије за животну средину (CSOnnect) ће бити имплементиран кроз две међусобно повезане компоненте програма:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Компоненту финансијске подршке пројекту (грантови) • ESCO Help Desk
Представљање УН циљева одрживог развоја у школама у Југоисточној Европи⁶³ SEEDLING 2015-2018	Аустријска развојна агенција / Регионални центар за животну средину за Централну и Источну Европу	<p>Овај регионални пројекат има за циљ да ојача образовање, изградњу капацитета и подизање свести у вези циљева одрживог развоја Уједињених нација (UN Sustainable Development Goals - SDGs) у региону Југоисточне Европе њиховим уграђивањем у наставне планове и програме, али и путем регионалне сарадње и умрежавања између доносиоца одлука, стручњака и професора.</p>

61 <http://www.europeanprogres.org/>

62 <http://csonnect.rec.org/>

63 <http://www.rec.org/project-detail.php?id=94>

ИМЕ ПРОЈЕКТА/ ТРАЈАЊЕ ПРОЈЕКТА	ДОНАТОР / ИМПЛЕМЕНТАЦИОНА АГЕНЦИЈА ИЛИ ОРГАНИЗАЦИЈА	ОПИС
<p>Подршка локалним самоуправама у Србији на путу придруживања ЕУ: унапређење квалитета услуга, дијалога заинтересованих страна и ефикасности локалне администрације⁶⁴ 2016-2020</p>	<p>Sida / Стална конференција градова и општина у партнерству са Шведском асоцијацијом локалним власти и региона (SALAR).</p>	<p>Програм се фокусирана следеће области:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Заштита животне средине, • Унапређење пословне климе на локалном нивоу и • Превенција и управљање ванредним ситуацијама на локалном нивоу. <p>Активности програма одвијају се на два нивоа</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кроз директну подршку унапређењу услуга за грађане и привреду (тзв. општински пакети подршке) одређеном броју локалних самоуправа са фокусом на следеће области: 2. Кроз општу подршку СКГО и свим локалним самоуправама да кроз унапређење јавних политика побољшају капацитате локалних власти
<p>Цивилно друштво за унапређење приступања Србије ЕУ⁶⁵ 2016-2019</p>	<p>Sida / НВО Београдска отворена школа (БОШ)</p>	<p>Циљ је да подржи активније учешће организација цивилног друштва и медија у процесу приступања ЕУ кроз подршку за развој организација цивилног друштва и медија у заступању интереса локалних заједница у процесу приступања ЕУ. Животна средина као важно поглавље у преговорима са ЕУ, спада у приоритетне теме за локалне заједнице. Подршка пројектима и партнерским организацијама цивилног друштва и медијима подразумева доделу финансијских средстава за реализацију активности које доприносе остварењу циљева Програма и достизању очекиваних резултата и реализује се кроз институционалну подршку и пројектну подршку.</p>
<p>Енергија заједнице – декарбонизација и демократско управљање кроз бољи енергетски менаџмент⁶⁶</p>	<p>Фондације браће Рокфелер / НВО Београдска отворена школа (БОШ)</p>	<p>Циљеви пројекта су:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Повећање транспарентности и одговорности јавних власти у процесу управљања енергијом 2. Унапређење улоге и јачање капацитета цивилног друштва у праћењу и заговарању у областима енергије, климе и животне средине 3. Подршка економском развоју кроз нижу емисију угљеника унапређењем политике енергетске ефикасности на локалном нивоу

⁶⁴ <http://www.sngo.org/projects/91>

⁶⁵ <http://www.bos.rs/cd/aktuelni-projekti/795/2017/04/05/civilno-drustvo-za-unapredenje-pristupanja-srbije-evropskoj-uniji.html>

⁶⁶ <http://www.bos.rs/ekz/projekti/139/2017/03/24/energija-zajednice--dekarbonizacija-i-demokratsko-upravljanje-kroz-bolji-energetski-menadzment.html>

ИМЕ ПРОЈЕКТА/ ТРАЈАЊЕ ПРОЈЕКТА	ДОНАТОР / ИМПЛЕМЕНТАЦИОНА АГЕНЦИЈА ИЛИ ОРГАНИЗАЦИЈА	ОПИС
Локални развој отпоран на климатске промене ⁶⁷ 2017-2021	ГЕФ, Министарство заштите животне средине и УНДП/ УНДП	У оквиру пројекта реализују се јавни позиви у виду изазова за достављање предлога за решавање изазова климатских која ће на практичан начин допринети смањењу емисија ГХГ и јачању отпорности заједнице на климатске промене. Изазови су намењени локалним самоуправама, привредним субјектима из јавног и приватног сектора, организацијама цивилног друштва, научно-истраживачким и академским установама, као и физичким лицима.
Цивилно друштво за животну средину и социоекономски развој (CO – SEED) ⁶⁸ , 2016-2019	ЕУ/ Светски фонд за природу Турска (WWF-Turkey)	Регионални пројекат CO-SEED има за циљ да допринесе одрживом коришћењу природних ресурса кроз унапређење законодавног оквира и транспарентнији процес доношења одлука, који би укључио групу активних организација цивилног друштва и повећао пажњу медија за ову тему. Овај циљ ће бити постигнут реализацијом 4 групе активности: изградња капацитета, унапређење законског оквира, активно учешће у одлучивању, подизање свести.
Глас заједнице о ЕУ интеграцијама – Подстицај дијалогу ОЦД и локалних власти око јавних политика ⁶⁹ 2016-2019	ЕУ / Конзорцијум организација цивилног друштва	<p>Пројекат предвиђа да ће партнери заједнички градити постојећу инфраструктуру јавног заговарања имајући у виду два конкретна циља:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. изградњу инфраструктуре цивилног друштва на локалном и регионалном нивоу, чиме се јача њихова улога и директније учешће грађана у процесу ЕУ интеграција 2. подстицање учешћа цивилног друштва и локалних заједница у дијалогу о реформи политике <p>Конкурсом Јавно заступање у локалним заједницама, жели да подстакне организације да развију иницијативе које ће усмерити пажњу заједнице на неки важан проблем/тему у локалној заједници, које ће укључити грађане и грађанке у активну промоцију решења проблема, а доносиоце одлука усмерити на одабир адекватног решења. Истовремено, промовише међусобну сарадњу организација из различитих региона Србије.</p>

⁶⁷ <http://inovacije.klimatskepromene.rs>

⁶⁸ <http://co-seed.eu/en/co-seed/the-project/1>

⁶⁹ <https://www.tragfondacija.org/pages/posts/otvoren-konkurs-bdquojavno-zastupanje-u-lokalnim-zajednicamardquo-do-14-juna-2017-godine-2073.php>

ПРИВАТНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Концепт друштвено одговорног пословања (ДОП; eng. Corporate Social Responsibility - CSR) је последњих година препознат као саставни део новог, одрживог економског модела који подразумева свест о положају и значају пословног сектора у савременом друштву и о одговорности која из њих произилази. Компаније представљају генераторе економског и друштвеног развоја, па имају одговорност не само за остваривање профита, већ и према друштвеном и природном окружењу у коме послују и чији су неодвојив део. Друштвени учинак и утицај на животну средину постала су кључна питања с обзиром на глобализацију и ширење утицаја пословног сектора, посебно када је реч о мултинационалним корпорацијама.

Једна од основних тема за друштвено одговорно пословање (ДОП) је животна средина. ДОП у области заштите животне средине обухвата читав низ активности: коришћење обновљивих извора енергије; материјала и сировина мање штетних по човекову околину, стандарде еколошке производње и управљања отпадом; рециклажа и поновна употреба производа и сировина. Непроизводне компаније могу исказати своју приврженост принципима заштите животне средине, тако што ће подржати државне и приватне пројекте из ове области, како кроз директно финансирање и друге облике материјалне подршке, тако и кроз волонтирање на активностима за очување животне средине. У наставку су неки од примера добре праксе у Србији.

ТАБЕЛА 4: ПРОГРАМИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

КОМПАНИЈА/ ПРОГРАМ	ОПИС
SBB фондација ⁷⁰	„Живи своју идеју“ је програм улагања компаније у добре идеје. Могу да се пријаве сви грађани и грађанке Републике Србије, без обзира на старост, неформалне групе и правна лица.
Теленор фондација ⁷¹	Теленор фондација помаже развој српског друштва и друштвену интеграцију обезбеђујући што већем броју људи приступ комуникацијским услугама, подржавајући и иницирајући креирање дигиталних решења који за циљ имају превазилажење актуелних друштвених изазова и омогућавање развоја потенцијала српског друштва. Обухваћене су следеће области: образовање, социјална инклузија друштвено угрожених група, култура и уметност, као и заштита животне средине. Циљеви Теленор фондације промовишу позитивне стране интернета и сет норми које регулишу понашање у дигиталном окружењу и утичу на смањење дигиталног насиља.

⁷⁰<http://www.sbbfondacija.rs/kako-da-aplicirate/>

Програм: Живи своју идеју <http://zivisvojuideju.rs/>

⁷¹<https://www.telenor.rs/sr/o-telenoru/o-nama/drustvena-odgovornost/telenor-fondacija/kako-da-aplicirate>

КОМПАНИЈА/ ПРОГРАМ	ОПИС
Vip mobile ⁷²	Поред програма Екомотивација, који се огледа у примени и подршци активностима у области заштите животне средине, Vip mobile пружа подршку младима кроз програме: Стратешко партнерство с факултетима, Путујмо у Европу, Европски дневник, Студентске конференције и национална и интернационална такмичења, Како брже и лакше до посла.
Телеком Србија ⁷³	МТС је подржавао активности и пројекте у оквиру следећих програма: „Мтс стартап убрзање“, „Мтс апликација конкурс“ , „Одговорно о зрачењу мобилне телефоније“, „Телеком Србија и УНИЦЕФ најмлађима“, „Млади и образовање“ „Подршка неформалном образовању“, „Подршка пројектима из области културе“, „Спорт и млади“, „Заштита животне средине.
НИС Програм Заједници заједно ⁷⁴	У оквиру програма се већ трећу годину спроводи Јавни конкурс који се реализује у сарадњи са 11 локалних самоуправа у којима Компанија послује: Београд, Нови Сад, Ниш, Панчево, Зрењанин, Кикинда, Нови Бечеј, Житиште, Кањига, Србобран и Чачак. У оквиру јавног конкурса Заједници заједно НИС је у 2016. години подржао 106 пројеката из области спорта, културе, заштите животне средине, науке и социјалне заштите.
Erste банка / Superste.net ⁷⁵	Superste.net је иновативна платформа за свеобухватну подршку младима и њиховим идејама. Заснована је на принципима за подршку заједници – усмерености на локалне иницијативе, одрживости, отворености и двосмерној комуникацији.
Траг фондација ⁷⁶	У партнерству са ERSTE банком, Фондом браће Рокфелер и Хуманитарном организацијом Church World Service, Траг фондација организује годишњи национални Форум за зелене идеје, са намером да подстакне појединце, удружења и мала предузећа да развију иновативне предузетничке идеје засноване на принципима одрживог развоја.
Тетрапак ⁷⁷	Компанија Тетра Пак прва је страна фирма награђена Великом повељом Зелена планета за допринос у очувању, заштити и унапређењу животне средине. У оквиру програма Еко Школе, компанија Тетра Пак већ четири године спроводи пројекат Еко Пакет у Србији, Словенији, Хрватској и Македонији. Неколико година уназад спроводи пројекте подизања свести и едукације о рециклажи употребљене Тетра Пак амбалаже у градовима Србије и Хрватске. Компанија такође инвестира у рециклажну опрему и логистику кроз партнерске пројекте са комуналним службама и рециклерима у Србији.

72 https://www.vipmobile.rs/o_vipu/drustveno_odgovorno_poslovanje/73 <https://www.mts.rs/otelekomu/drustvena-odgovornost/izvestaj-2016>74 <https://www.nis.eu/lat/odrzivi-razvoj/odgovornost-prema-drustvu/zajednici-zajedno>75 https://www.erstebank.rs/content/dam/rs/ebs/www_erstebank_rs/onama/DOP/dop-izvestaji/Izveštaj%20o%20društveno%20odgovornom%20poslovanju%20Erste%20Bank%20doo%20Novi%20Sad%202016.pdf76 <https://www.tragfondacija.org/pages/sr/donacije-za-ocd/nacionalni-forum-za-zelene-ideje.php>77 <https://www.tetrapak.com/rs/about/newsarchive/otvoren-je-eko-paket-kreativni-konkurs>

ПРИМЕРИ ПРОЈЕКТА И ДОБРЕ ПРАКСЕ КОЈИ УКЉУЧУЈУ МЛАДЕ И ГЛОБАЛНА ПИТАЊА У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

ЕДУКАЦИЈА И ЈАЧАЊЕ СВЕСТИ О ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

**Назив пројекта: Прихваћен еколошки изазов
(Environmental challenge accepted)**

ЦИЉ ПРОЈЕКТА

је истраживање иновативних приступа за развој активног грађанства младих уз промовисање способности младих да уверавају заинтересоване стране о потреби спровођења предложених решења за заштиту животне средине.

Пројекат је развијен у сарадњи специјализованих организација са партнерима како би се промовисало директно ангажовање младих у решавању локалних еколошких проблема. Свака партнерска организација је бирала стварни проблем питање у својој локалној заједници (на пример, загађење река, управљање отпадом, заштита станишта). Партнери су радили на овим питањима заједно са омладинским групама.

ПАРТНЕРИ:

Естонски фонд за природу, Португалска организација за промоцију екоклоубова, Млади и животна средина Европе (Чешка), Литвански фонд за природу, Балта ДАБА (Летонија).

ТРАЈАЊЕ ПРОЈЕКТА:

јун 2016. - октобар 2017.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<http://www.yeenet.eu/index.php/projects/yee-ongoing-projects/1324-strategic-partnership-qenvironmental-challenge-acceptedq>

Назив пројекта: Тренинг курс: Међународни дани акције у области животне средине (Training Course International Environmental Action Days)

ЦИЉ ПРОЈЕКТА

је био да омладинске организације за заштиту животне средине поделе своја искуства и развију различите компетенције неопходне за успешне еколошке кампање. Специфични циљеви су: поделити искуство, изградити и проширити знање и вештине потребне за организовање еколошких кампања; отворити простор за умрежавање и изградњу нових међународних

партнерстава међу омладинским организацијама за заштиту животне средине.

Тренинг „Међународни дани акције у области заштите животне средине“ је организован у природном заштићеном подручју Уутела у Хелсинкију, Финска. Током једне недеље, млади људи из различитих земаља окупили су се како би усавршили своје вештине у припреми кампање. Позвани стручњаци су представили своје искуство у стратешком планирању, комуникацији, лобирању, прикупљању средстава и мотивацији. Учесници су упознали алате потребне за успешну промоцију кампања у друштвеним мрежама, видели занимљиве примере и најбоље праксе. Теоретске информације су подржане практичним вежбама. Теме су биле: заштита шума, заштита вода, нулта храна, одрживо превозно средство у градовима, енергетска ефикасност. Учесници су такође радили на промотивним видео записима за своје кампање.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<http://www.yeenet.eu/index.php/projects/yee-completed-projects/1459-training-course-international-environmental-action-days>

**Назив пројекта: Климатске кампање
(Climate campaign)**

Климатске промене су једна од тема повезаних са еколошким, здравственим и економским аспектима о којима се најчешће говори. На 21. Конференцији о промени климе (енг. Conference of parties - COP 21), 195 земаља је усвојило први универзални, правно обавезујући глобални споразум о климатским променама (Споразум из Париза) чиме је ојачано ангажовање грађана широм света и за боље одлучивање о успоравању климатских промена. Циљ пројекта је да допринесе овом развоју кроз активности и охрабрује друге организације и појединце да се придруже и помогну да подигнемо свест о потреби смањења гасова стаклене баште и другог негативног утицаја на животну средину.

Пројекат подржава активности или акције везане за тему климатских промена у локалној заједници, граду,

школи, универзитету. Активности везане за климатске промене треба да буду засноване на специфичним циљевима, интересима, капацитетима и ресурсима. Неке могуће активности су: садња дрвећа, радионице, такмичења, изложбе, уличне акције, возња бициклом, филмске пројекције, отворени дани и дебате.

ТРАЈАЊЕ ПРОЈЕКТА:

1. октобар 2016 – 28. фебруар 2017.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<http://www.yeenet.eu/index.php/campaigns/climate-campaign>

<http://www.yeenet.eu/index.php/56-campaigns/climate-campaign/1387-updates-from-actions>

Назив пројекта: Уједињена омладина за екотуризам (Training course „Uniting Youth for Ecotourism“)

ЦИЉ ПРОЈЕКТА

је јачање партиципације младих и активног грађанства путем екотуризма и сродних активности.

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ:

- Дефинисати улогу и значај екотуризма у локалним заједницама.
- Створити заједничко разумевање о учешћу младих у локалним заједницама путем екотуризма.
- Обезбедити простор за партнере да размене искуства у организовању пројеката екотуризма са младима.
- Проширити знања и вештине потребне за организовање пројеката везаних за екотуризму у локалним заједницама.
- Створити простор за умрежавање и изградњу нових партнерстава међу омладинским организацијама за заштиту животне средине.

ПАРТНЕРИ:

Млади и животна средина Европе (Чешка), Удружање младих биолога (Јерменија), Центар за младе Steranavan (Јерменија), EDEN центар (Албанија), SAEM (Грузија), АУА (Русија), Млади истраживачи (Србија), ReCreativity социјална предузећа (Мађарска), OPE (Португалија), Eufemia (Италија), FÖJ-AKTIV e.V. (Немачка), Удружење за биодиверзитет (Шпанија), Eco Logic (БЈРМ), Здрав разум-омладинска организација (Азербејџан)

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<http://yeenet.eu/index.php/projects/yee-ongoing-projects/1494-training-course-uniting-youth-for-ecotourism>

Назив пројекта: ЕКО-УНЕСКО награде за пројекте младих у области животне средине (ECO-UNESCO's Young Environmentalist Awards - YEA)

Награде ЕКО-УНЕСКО за младе екологе је програм који постоју у Ирској од 1999. године и у оквиру којег се додељују награде младим особама које се активно баве заштитом животне средине. На конкурс се може пријавити група младих особа (2-25 чланова) старости од 10-18 година. Примери успешних пројеката су:

Пројекат Рован (The Rowan Project) освојио је главну сениорску награду и Сениорску награду за биодиверзитет. Предлагач су млади из школе Беилибороу (Baillieborough Community School). У оквиру пројектних активности урађена је документација (план и пројекат) за парк у школском дворишту, који је на основу тога и изграђен. Ова башта промовише и демонстрира биодиверзитет и охрабрује ученике да у њој обављају своје активности, тако их упућујући на заштиту природе. Такође је изграђена и стаза природе, а пројекат је презентован одговорном министарству, чиме је скренута пажња доносилаца одлука на проблеме у овој области.

Пројекат: Пустите пчеле ('Let it Bee') Млади из Лорето колеџа, су освојили главну јуниорску награду за пројекат у оквиру којег су изградили станишта за пчеле и друге инсекте и организовали активности у циљу подизања свести о осипању популације пчела услед примене загађивача и хемикалија које угрожавају живи свет. У оквиру пројектних активности посађена је башта са дивљим биљем у њиховој школи, која ће послужити као станиште за пчеле и друге инсекте. Организовани су концерт и драма са овом тематиком, а током седмице подизања свести о овој теми, у школи су организоване изложбе и предавања. Родитељима и представницима општинских власти су симболично предали семе и договорено је да се садња дивљег цвећа које ће обезбедити станиште инсектима настави и прошири на долину реке Раундабаоут.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<http://www.ecounesco.ie/2016-winners>

ЗЕЛЕНА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДУЗЕТНИШТВО

Назив пројекта: Алеја промена – Зелена инфраструктура за одрживи урбани развој

Пројекат је један од добитника европске награде за иновативне пројекте (Regiostar award), финансиран из ЕУ средстава. Награде РегиоСтар се годишње додељују у циљу препознавања добрих пракси у регионалном развоју и истицања најоригиналнијих и иновативних пројеката подржаних од фондова ЕУ кохезионе политике који имају позитиван утицај на грађане.

Кроз трансформацију индустријског земљишта и инвестиције у зелену инфраструктуру, овај пројекат у Немачкој (Рурски регион) показује како индустријско наслеђе може бити прилагођено да испуњава еколошке и економске потребе и захтеве 21. века.

Индустријски региони широм Европе се обнављају како би постали атрактивне локације за живот и рад. Трансформација региона Рур у Немачкој је одличан пример како унапређење животне средине може да покрене потенцијале економског развоја и одрживог раста. Захваљујући овом пројекту, бивша рударска железничка пруга је трансформисана у бициклическу стазу дугу 10 км.

Софтверску апликацију за овај пројекат је припремила локална старт-ап компанија уз помоћ ученика средњих школа. Апликација пружа информације дуж бициклическе стазе, објашњава урбану трансформацију, промену од економије базиране на производњи угља до обновљивих извора енергије, и тежи да охрабри младе људе да штите природу.

Овај пројекат је кључни елемент за регионалну стратегију „Зелена инфраструктура Рур региона“

у којој се локалне мреже инфраструктуре комбинују са зеленилом, мрежом бициклических стаза за мобилност без емисија гасова стаклене баште и са локалним иницијативама за климатске промене и адаптацију. Пројекат повезује урбане центре и доприноси регионалном пејзажном парку Емшер (енг. Emscher Landscape Park - ELP) који је у средишту региона и делује као платформа за повезивање и умрежавање зелених пројеката у региону. Такође је у оквиру пројекта урађен мастерплан-пројекат за потпуну обнову и развој бившег рударског окна.

Стална сарадња између администрација локалних самоуправа овог региона је кључна за успех пројекта. Партнерство градова Ии актера укључених у пројекат обезбеђује да локално знање и ресурси могу да се потпуно користе и деле. Градови Хертен и Гелсенкирхен су заједно радили на увођењу зеленијег даљинског грејања, које је базирано на гасу и соларним панелима.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

www.metropoleruhr.de

Назив пројекта: Био развој за руралне економије

Пројекат је један од добитника европске награде за иновативне пројекте (Regiostar award), финансиран из ЕУ средстава у категорији „Одрживи раст: кружна економија“ 2016. године. Предлагач пројекта је асоцијација VLCZ - Технолошки и иновацијски кампус Португалије, непрофитно удружење које се бави истраживањем и технолошким развојем, компанијама и инкубацијом пословних идеја. Овај пројекат представља јавно-приватну инвестицију од 9,2 милиона евра, а подстакло је стварање 24

подпројекта истраживања и развоја, 4 спин-офова и 6 нових компанија.

Предлагачи пројекта су користили пољопривредни и шумски отпад и биолошке остатаке који су били опасност за локалну заједницу, али имају потенцијал за поновно коришћење и употребу. Пројекат ради са истраживачима и локалним пољопривредницима, шумарима и предузетницима како би развили нове индустрије од нуспроизвода и биоразградивог отпада, побољшали ефикасност пословања и обучили будуће научнике и предузетнике. Пројекат ради на „циркуларној економији“ за читаво подручје на коме предузећа раде и деле ресурсе како би смањили производњу отпада. Финансира се са 2.640.000 ЕУР из Европског фонда за регионални развој.

Мрежа пројеката у оквиру ове иницијативе покрива градове и руралне заједнице на површини од 1.000 км², на којој се произведе хиљаде тона органског отпада и увози гориво. Центро Био показује како технологија може претворити проблеме у могућности. Најсавременија био рафинерија може производити до 25 милиона литара биогорива годишње од остатака биљних материја, што доводи до смањења ризика за шумске пожаре у тој области тако што обезбеђује тржиште за запаљиве остатке биомасе и смањује потребу станара за прикупљање биљака за гориво. Истраживачи Центро Био такође разматрају потенцијал заосталих ресурса и нуспроизвода - као што су аутохтоне гљиве или течности преостале од производње сира - како би се и они користили у новим индустријама. Пројекат улаже у промоцију науке и предузетништва подршком студентима и ученицима.

Практична помоћ за предузетнике обухвата истраживање и развој знања, менторство, лабораторије и канцеларије за почетнике, као и савете о ефикасности за већ успостављена МСП. Друга подршка води истраживаче и предузетнике кроз финансирање и регулаторни лавиринт за комерцијализацију иновација. До сада је истраживачки центар створио 52 високо квалификована радна места, четири спин-офа, шест старт-ап предузећа и 24 мања пројекта за истраживање и развој у својој технологији. Такође помаже у успостављању Удружења биономије и кружне економије. Центар планира да се повеже са

још два региона - за шири паметан регион. Коначно, циљ је генерисање од 2,9 до 4,3 милијарде евра годишње прихода и преко 70 000 радних места.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

www.blc3.pt

Назив пројекта: ЕС-ГЕЕС за зелене и енергетски ефикасне школе

Регионална развојна агенција Бачка и Техничка школа „Милева Марић-Ајнштајн“ из Новог Сада учествују у пројекту прекограничне сарадње Хрватске и Србије под именом ЕС-ГЕЕС, чији је основни циљ повећање енергетске ефикасности јавних зграда у обе државе.

Пројекат се спроводи у склопу Интеррег ИПА програма прекограничне сарадње Србије и Хрватске, а његова укупна вредност је 1.395.189,70 евра.

У склопу пројекта планирано је реконструисање школа у обе земље, као и размена знања у области енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије кроз различите едукативне садржаје. За енергетску реконструкцију изабране су школе, као симбол инвестирања у будућност.

Главни резултати пројекта биће унапређење знања о енергетској ефикасности и обновљивим изворима енергије, као и њихова промоција. Важан део пројекта је смањење потрошње енергије, па ће се енергетска реконструкција спроводити уз коришћење обновљивих извора енергије.

Прекогранична сарадња биће додатно оснажена кроз различите активности које ће резултирати позитивним променама у области енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије у обе земље.

ТРАЈАЊЕ ПРОЈЕКТА:

15. јул 2017. године - 14. јануар 2020. године

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<http://europa.rs/projekat-es-gees-za-zelene-i-energetske-efikasne-skole/>

Назив пројекта: „Strawberry Drvo“

Предлагач пројекта је „Strawberry energy“ д.о.о. из Београда, која се бави се инжењерством и техничким саветовањем. Изумели су први јавни соларни пуњач на свету, Strawberry Drvo. Пројекат „The Strawberry Tree mini“, који финансира Фонд за иновациону делатност кроз Програм раног развоја, има за циљ да развије нови тип соларног пуњача који ће бити мањи, ефикаснији и са бољим системом управљања енергијом, чиме ће овај пуњач постати атрактивнији ширем тржишту.

„Strawberry Drvo“ је јавни соларни пуњач за мобилне урађаје. Има уграђене пуњаче за најзаступљеније моделе мобилних телефона, а такође се може користити за пуњење преносивих музичких уређаја, Ипод-а, дигиталних камера, таблета и других преносивих уређаја. Ова услуга је потпуно бесплатна. Примарно тржиште је регион Западног Балкана, а будући партнери су оператери мобилних телефона, агенције за оглашавање и општине. Такође, огроман потенцијал њихових производа је тај да ће служити потребама оних који се налазе на удаљеним местима, која су истовремено покривена мобилним мрежама, а која немају редовно снабдевање електричном енергијом, нарочито у земљама у развоју.

„Strawberry energy“ чини млад тим предузетника. Неколико међународних награда које су освојили пружили су одличан маркетинг, тако да су постали познати на међународном нивоу. Једна од награда је Прво место на такмичењу „Европска недеља одрживости“ који је организовала Европска комисија у Бриселу 2011. године. Обзиром да је компанија „Strawberry energy“ измислила нову врсту производа за који претходно није постојало тржиште, развили су специфичне вештине и способности у овој области.

Рад на истраживању и развоју нових производа захтева пуно улагања, како времена тако и осталих средстава, опреме, новца, а при томе резултате не можете у потпуности предвидети, па је за младу и малу фирму то тешко. Захваљујући Фонду за иновациону делатност, који има за циљ управо подршку младим фирмама, млади предузетници су добили могућност да раде на развоју новог производа.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<http://www.senergy.rs>

Назив пројекта: Очување равнотеже између привреде и природе у Мексику

У источном Мексику, жене годинама уводе многе промене у своје заједнице. Њихова култура, наслеђе и древна мудрост служе као основа свакодневних активности, а чланови организације Масеуалсиуамеј Мосениолцихауани користе ове традиције за изградњу иновативних пројеката који су генератори прихода, али засновани на принципима одрживости.

У Мексику су стопе учешћа становништва у економији биле 70,4% за мушкарце и само 21,7% за жене. Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women) подржава жене у унапређењу њихових права јачањем институционалних капацитета. Пројекат има за циљ да демонстрира допринос жена својим заједницама и ширем друштву у духу Буен Вивир (шпа. *Buen Vivir* - добро живети), холистичког приступа који укључује њихов однос према земљишту, простору и животној средини.

Хотел Таселотзин, који у потпуности воде чланови ове организације, рециклира органски отпад, има систем за сакупљање кишнице, користи компостирану органску материју за ђубрење баште, одржава зелене површине како би обезбедио чисту околину и припремио оброке направљене од локално гајеног поврћа и воћа. Архитектонски дизајн хотела је дискретан, одржавајући баланс са природом. Хотел Таселотзин такође оснажује заједницу стварањем запослења за локалне породице и обезбеђује дељење профита међу члановима организације. Понуђена као додатна услуга посетиоцима, традиционална/природна медицина је још једна од предности хотела. Сиера Норте де Пуебла је средиште за дистрибуцију лековитог биља за неколико заједница локалних жена које се тиме баве. Већина локалних жена и организација у овом региону користе традиционалну медицину у свакодневном животу, и ова пракса је дубоко укоренењена у њиховој култури и борби за опстанак. Користећи своје традиционално знање и културу, локалне жене из Сиера Норте де Пуебла воде на путу до одрживог економског развоја у својим заједницама.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<http://www.unwomen.org/en/news/stories/2012/4/preserving-the-balance-between-business-and-nature-in-mexico>

ЗАШТИТА БИОДИВЕРЗИТЕТА, ВОДА И УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ

Назив пројекта: Заједница посматра птице (Community Bird Survey)

ЦИЉ ПРОЈЕКТА

који је реализован у Шкотској, од стране локалне заједнице Феринтош, је прикупљање драгоцених информација о популацији птица у овом подручју као и подизање свести и промоција едукације о локалној популацији птица, подстицање укључивања људи свих старосних група у пројекат да развију тимски рад и јединство заједнице.

ЦИЉНА ГРУПА

су људи свих старосних доба који живе на територији заједнице Феринтош, посебно деца која похађају четири локалне основне школе, предузећа и друге организације у локалном окружењу. Локални аматерски посматрачи птица Шила Мејхер и Грејем Саливан су предложили пројекат годишњег истраживања птица. Површина на којој се одвија истраживање простире се на око 15 квадратних миља. Пејзаж је разнолик и обухвата обалу, пољопривредно земљиште и шуму. У њему се налазе и бројна насеља и четири основне школе. Пројекат се сматрао катализатором - не само за добијање информација о локалном стању популације птица - већ и подстакло људе унутар расутих заједница да се састану, упознају и учествују као тим. Формирана је управљачка група, а финансирање је добијено од шкотске природне баштине, програма LEADER+ и Хајленд савета.

Припремљени су упитници и листови за снимање, који су иницијално дистрибуирани преко четрдесет волонтера – старости од 8 до 86 година. Како је процес прикупљања података напредовао, пројектни тим је схватио важност анализе прикупљених података, па је понуђена ИТ тренинг радионица

учесницима. У врло раној фази препознато је да је добро планирана видљивост од суштинског значаја за успех пројекта. Пројекат и сродни догађаји били су добро оглашавани - не само за оне волонтере који су учествовали већ за ширу заједницу. Локалним школама је обезбеђен пакет пратећих материјала и израђен низ презентација стручњака из ове области. Деца су учествовала у радионицама, правила кућице за птице и постављали таблице са именима птица, а наставници су одвојили време да одведу децу у посматрање птица. Организовани су и медијски промовисани догађаји за локалну заједницу и ширу јавност – посматрање птица у зору са водичем, грађење гнезда и слично. Припремљена је Брошура, која говори о пројекту и приказује податке о посматраним врстама птица који су прикупљени током године. Насловну страну за Брошуру је дизајнирао ученик основне школе који је победио на конкурс за најбољи рад.

Пројекат је развио снажнији осећај јединства заједнице. Заједнички интерес за птице довео је не само до додатне едукације у тој области већ и до боље сарадње међу људима. Пројекат је подигао свест о томе колико је то подручје погодно за посматрање птица и локалних дивљих врста, а људе још увек занимају птице, њихова миграција и промене. Пројекат је такође допринео побољшању здравственог стања становника јер их је охрабрио да проводе више времена на отвореном простору. Људи су свеснији птица и њиховог значаја а њихово знање и знање деце о птицама је много веће. Успех пројекта је инспирисао планове за оснивање групе за заштиту животне средине заједнице Феринтош.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

www.morayfirth-partnership.org

Назив пројекта: Мрежа климатских школа Националног парка Хое Тауерн

У геолошкој историји, клима се увек мењала. За разлику од прошлих миленијума данашње климатске промене је изазвао човек и превише брзо се дешавају. Ефекти климатских промена су посебно видљиви на високим планинским подручјима, као што је Национални парк Хое Тауерн у Аустрији. Повлачење глечера и одмрзавање тла које је залеђено у периоду перма најочигледнији су феномени који ово доказују.

Са иновативним образовним програмом „Мрежа климатских школа Националног парка Хое Тауерн“, Национални парк Хое Тауерн и Мрежа, водећа аустријска компанија за електричну енергију, имају за циљ подизање свести о одрживој заштити климе код младих. Будући доносиоци одлука ће бити свесни како треба активно допринети заштити климе. Кроз интерактивно учење, искуство, посматрање и анализу, студенти развијају разумевање фактора и односа који утичу на климу на регионалној и глобалној основи. Настава климе одржава се током четири дана у виду једне недеље пројекта. Студенти добијају материјал да посматрају, експериментишу и анализирају под надзором особља националног парка, који са собом доносе све материјале потребне за обуку. Компликоване међусобне везе природних елемената илустроване су на начин погодан за децу и њихов узраст, а представљени су и начини решавања проблема. Посебан фокус ставља се на регион националног парка Хое Тауерн, али су упознати и са другим текућим пројектима у области заштите климе, тако да су студенти мотивисани да наставе сличне активности у свом окружењу.

Теме које се обрађују у оквиру овог образовног програма су:

1. Време или клима? Посматрање временских прилика, временска прогнозе, бајке, легенде, митови, алпска клима и алпски екосистеми
2. Ефекат стаклене баште, клима у националном парку Хое Тауерн, климатске промене, животиње и биљке у процесу климатских промена
3. Мобилност, исхрана и енергија из перспективе климатских промена

4. Екскурзије повезане са различитим темама (Пројекат заштите климе у националном парку Хое Тауерн, Глечери као сведоци климатских промена, Студије микроклиматских локација)

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<https://www.nationalpark.at/en/schulen/umweltbildung/klimaschule/>

Назив пројекта: Шумска школа Фолдхаус

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ ПРОЈЕКТА

су да подстакне децу да сазнају више о животној средини и преузму власништво над њиховим окружењем, уз подстицање учења ван формалног школског оквира. Циљна група су ученици из Основне школе Фала Хил, родитељи, наставници, фирме и други чланови локалне заједнице.

Један од предавача у основној школи Фала Хил снажно се залаже за образовање на отвореном. У 2004. години успостављен је контакт са Комисијом за шумарство, која је предложила оснивање шумске школе. Школа се сложила да је то добра идеја и пројекат је започео. Шумска школа је постала део школског програма и пружа ученицима шансу да науче важна знања и вештине кроз образовање на отвореном. Програм је састављен од остварљивих активности, на пример, успостављање кампа, коришћење алата и паљење ватре. Важно је било осигурати да родитељи и шира заједница подржавају пројекат и то је постигнуто кроз низ метода, укључујући:

- Информације - новим родитељима су дате информације о Шумској школи у облику извештаја ученика који су завршили курс а родитељима су понуђени састанци и разговор са особљем који ће се бринути о деци.
- Посете - родитељи се подстичу да посете Шумску школу како би видели како то функционише и да сазнају више о томе шта њихова деца раде и уче.
- Догађаји - ученици су представили пројекат министрима у шкотском парламенту, присуствовали конференцији на отвореном у Дандију и учествовали на догађајима

организованим у оквиру локалне заједнице, где су приказивали и објашњавали фотографије своје Шумске школе.

Шумска школа је имала прави утицај на локалну заједницу. Већ годинама, шума је била повезана с дивљим депонијама и паљењем аутомобила, али разлика у последњих неколико година је запањујућа. Деца сада гледају на њу као на своју шуму, а родитељи гледају на шуму као на Шумску школу. Школа је изабрана као локација за покретање стратегије „Шуме за учење“.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

www.forestry.gov.uk/scotland

Назив пројекта: Грађани уче о акцијама за животну средину (Citizens Learning Environmental Actions Needed - CLEAN)

Пројекат је финансиран у оквиру програма Србија-Црна Гора, (буџет 391,453.38 еура), а партнери у пројекту су били општине Нова Варош, Пријепоље, Никшић, Пљевља, Беране, ЈКП-ови у тим општинама, основне школе.

ОПШТИ ЦИЉ

овог пројекта је смањење негативних ефеката отпада на људско здравље и стање животне средине. Специфични циљ пројекта је побољшање управљања отпадом у прекограничној области и 5 циљних општина кроз створене услове за одвојено сакупљање и рециклирање отпада, јачање капацитета јавних комуналних предузећа (ЈКП) и подизање нивоа свести о правилном прикупљању отпада путем медијске кампање и едукативних предавања.

Пројекат CLEAN побољшао је техничке капацитете ЈКП кроз набавку опреме: специјализовани контејнери за селективно одлагање отпада, стандардни контејнери за комунални и други отпад, пресе и сродна опрема за одвајање и балирање селективно сакупљеног отпада, резачи дрвета, вакуум за чишћење јавних површина, прибор за одлагање отпада у јавном простору и др. Изградња капацитета у ЈКП и ЈЛС реализована је кроз обуке о одрживом управљању отпадом,

рециклажи и посету Центру за управљање отпадом ЦЕРО Гајке у Птују, Словенија. Учесници су упознати са најбољим праксама у управљању отпадом које се примјењују у ЕУ. Одржана су стручна едукативна предавања о потреби и значају селективног одлагања и рециклирања отпада за грађане и ученике основних школа од 1 до 4 разреда.

Поред горе поменутих активности, пројекат је укључио и акционе планове за 5 циљних општина које садрже чишћење 33 дивљих депонија, 60 „зелених острва“ са посебним контејнерима за примарну сепарацију отпада (папир, пластика, стакло и метал), набавку контејнера за комунални отпад у руралним подручјима, чиме се проширује обим услуга прикупљања отпада у сеоским подручјима. Захваљујући набављеној опреми ЈКП отворила су рециклажна дворишта. Ручна косилица, усисивач и сечење дрвета повећала је ефикасност одржавања и уређења зелених површина и коришћења зелених материјала на еколошки одржив начин.

Крајњи исход пројекта је подизање свести грађана, запослених у ЈКП и ЈЛС у области заштите животне средине и успостављање система примарне сепарације рециклабилних врста отпада, како би се смањила количина биоразградивог отпада који завршава на општинским депонијама, са одговорнијим ставом свих заинтересованих страна у процесу управљања отпадом. Променом начина размишљања и рада у овој области, ЈКП остварила су значајне уштеде смањењем количине отпада и подизањем нивоа квалитета рада међу запосленима. ЈЛС и ЈКП успоставиле су основу за будућу одрживу имплементацију планова управљања комуналним отпадом. Став грађана према животnoj средини и њиховој укључености у процес управљања отпадом је видљив на сваком кораку.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<https://2cfp.wordpress.com/>

Назив пројекта: Чишћење села и притока Дунава од отпада

Пројекат је финансиран у оквиру програма прекограничне сарадње Србија-Бугарска, (буџет 414 327 Еур), а партнери у пројекту су

биле општине Мајданпек и Димово и ЈКП Доњи Милановац.

ОПШТИ ЦИЉ

пројекта био је одржива заштита реке Дунав у областима општина Мајданпек и Димово. Један од специфичних циљева био је чишћење села и градова који су смештени на реци Дунав и обала њених притока. Још један веома важан специфичан циљ био је подизање свести о питањима животне средине кроз образовање у основним школама и укључивање локалних медија. Циљеви пројекта су постигнути кроз следеће специфичне активности:

- Израда базе података о илегалним комуналним депонијама и депонијама другог чврстог отпада. Према тим подацима,

уклоњен је сав отпад багер-утоваривачем и однет кипером (опрема за општине на-
бављена кроз пројекат);

- Чишћење, рехабилитација и ре-култивација илегалних депонија;
- Снабдевање земљишта (хумуса) за рекултивацију и рехабилитацију терена. На раније очишћеним одлагалиштима распоређен је око 30 цм дебео слој хумуса;
- 200 контејнера за комунални отпад распоређено је у села у обе општине (50 за стакло, 50 за пластику и 100 за друге)
- Подизање свести међу школским децом између 7-14 година о важности питања животне средине.

ВИШЕ ИНФОРМАЦИЈА:

<http://07-13.ipacbc-bgrs.eu/sr/page.php?c=64>

САВЕТИ ЗА ПРИПРЕМУ УСПЕШНИХ ПРОЈЕКТА И РЕШАВАЊЕ ИЗАЗОВА

Као резултат анализе пројектних предлога који су у претходном периоду стизали на позиве у оквиру конкурса различитих институција, за финансирање кроз ЕУ или домаћа средства, идентификовани су неки кључни елементи за припрему пројекта. С обзиром да ови елементи доста утичу на квалитет пројектног предлога, а самим тим и на оцену односно одобравање финансирања, у наставку се налазе препоруке за њихово унапређење.⁷⁸

РЕЛЕВАНТНОСТ ПРОЈЕКТА

Релевантност пројекта је прилагођеност задатака пројекта стварним проблемима, потребама и приоритетима циљне групе и корисника. Осим што пројекат мора бити релевантан за кориснике, кључно је да буде релевантан и за стратешке циљеве који су дефинисани у глобалним, европским, националним, регионалним и локалним стратегијама. Другим речима, потребно је доказати да остваривање свих наведених циљева пројекта доприноси остваривању циљева ЕУ, УН конвенције, РС, општине, града или одређеног региона у коме се пројекат спроводи (на пр Дунавски регион, прекогранична подручја и слично). Даље, потребно је показати колико је пројекат важан за сектор у оквиру кога су теме којима се пројекат бави (животна средина, климатске промене, образовање, предузетништво).

Није довољно да су само циљеви релевантни, већ се при оцењивању оцењује релевантност и осталих елемената пројекта, па релевантни морају бити сви циљеви (општи, специфични), резултати, исходи и активности. Активности морају бити релевантне за постизање исхода, исходи за постизање резултата и резултати за постизање циљева пројекта, а циљеви пројекта за постизање виших циљева.

Када доказујемо релевантност пројекта, позивамо се на документе који чине стратешки оквир, националне, ЕУ и донаторске. Није довољно само констатовати да је пројекат релевантан за неку стратегију, већ је потребно позвати се на конкретан део наведене стратегије и дати навод из ње. Уз то, потребно је објаснити и зашто је је релевантан, односно чиме то доказујемо. Зато је најбоље навести конкретан цитат из документа на који се позивамо (не само назив документа), и повезати то са пројектним циљевима, очекиваним резултатима и исходима.

ПРАВИЛНО КОНЦИПИРАЊЕ ПРОЈЕКТНОГ ПРЕДЛОГА

Техника припреме пројектног предлога заснива се на основној структури пројекта – логичке матрице. Кроз њу се дефинишу циљеви, резултати, активности, средства, индикатори, предуслови, оквиран буџет и трајање пројекта. Правилно урађена логичка матрица одређује обим активности, које треба да

буду добро дефинисане и довољне за остваривање жељених резултата и исхода.

Приступ логичке матрице (енг. Logical Framework Approach - LFA) представља инструмент за анализу и управљање пројектима. Већина донатора, мултилатералних и билатералних развојних агенција усвојила је LFA као инструмент за планирање и управљање пројектима. Иако различите агенције/донатори мењају формате, терминологију и алате које користе у својим LFA, основни принципи анализе остали су исти.

ЕУ, као највећи међународни донатор у Србији, захтева да логичка матрица буде израђена као саставни део процедура формулисања ИПА пројеката. Други донатори, такође користе LFA као кључни инструмент за управљање пројектним циклусом. Приступ логичке матрице представља изузетно делотворан инструмент за анализу и управљање уколико је примењен смислено и са разумевањем. Добро познавање принципа LFA од суштинске је важности за све омладинске организације укључене у процес идентификације, припреме и спровођења пројеката.

*Приручник за израду логичке матрице: кључни инструмент за управљање пројектним циклусом*⁷⁹ пружа упутства за израду LFA у различитим фазама управљања пројектима како би побољшали конзистентност и квалитет пројектне документације у различитим фазама пројектног циклуса.

Тakoђе, постоји и *Водич за управљање пројектним циклусом (Project Management Methodology Guide, European Commission, 2016)*⁸⁰ урађен од стране ЕУ у циљу побољшања квалитета развојне помоћи ЕУ. Квалитет пре свега, дефинише релевантност, изводљивост и ефективност програма и пројеката подржаних средствима ЕУ укључујући и колико добро се њима управља. Тачније, Водич има за циљ да подржи добре праксе управљања пројектима и програмима и ефикасно доношење одлука током циклуса управљања пројектом – од програмирања, идентификације, формулације, имплементације и евалуације.

ПРАВИЛНО БУЏЕТИРАЊЕ

Финансијско планирање пројекта и израда буџета је део припреме пројекта који долази на са-

⁷⁹<http://www.suk.gov.rs/dotAsset/7310.pdf>

⁸⁰<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0e3b4e84-b6cc-11e6-9e3c-01aa75ed71a1/language-en>

мом крају овог процеса. Буџет пројекта представља сва средства неопходна за реализацију пројекта пресликана у трошкове, односно у новац. Тек када имамо јасан и у потпуности дефинисан план активности које желимо да изведемо током реализације пројекта можемо се бавити пројекцијом трошкова који ће произаћи из тих активности, и самим тим израдом предлога буџета. Код неких пројеката постоји могућности аплицирања за сва средства која су неопходна за реализацију, док код неких је неопходно суфинансирање, због чега је често потребно тражење још неких донатора. У сваком случају увек је добро да за буџет пројекта постоје бар тзв. „in kind“ средства – то је допринос предлагача пројекта у виду људских ресурса, уступања простора за активности, коришћење опреме и слично. Ако је тражено експлицитно суфинансирање пројекта у одређеном проценту, то значи да ће апликант морати заиста морати да обезбеди новац, а не „in kind“ контрибуцију.

Врсте трошкова у буџету можемо поделити на:

1. Директне трошкове (надокнаде за особље које реализује активности, трошкови путовања током неке активности, трошкови организације неког догађаја и сл) и
2. Индиректне трошкове (трошкове закупа простора, режијске трошкове одржавања, рачуне за телефон или интернет, разне административне трошкове).

Сви трошкови и јединичне цене морају бити реално процењени, на основу тренутно важећих података на тржишту. Обично се у оквиру позива за доставу пројеката дају инструкције за припрему буџета са захтеваним форматом и јединичним ценама, у том случају их треба применити. Међутим, врло често се не узму у обзир све активности када се рачуна буџет, или се рачунају мање вредности за трошкове по активностима, у циљу смањења укупног буџета како би шансе за одобравање пројекта биле веће. То међутим, има супротан ефекат - пројекат може бити лоше оцењен због непотпуног буџета, а у случају да се ипак одобри, извесни су проблеми у спровођењу због недостатка средстава у буџету.

ОДРЖИВОСТ ПРОЈЕКТА

Иако је уобичајено да се одрживост пројекта везује уз активности након завршетка финансирања, такав приступ је погрешан јер се одрживост односи и на фазу финансирања и спровођења пројекта – ризици, дисеминација информација и резултата током трајања пројекта, предуслови и претпоставке, као и на дугорочну одрживост резултата.

Одрживост се односи на капацитет пројекта да резултати, исходи и/или активности наставе да постоје и након завршетка финансирања од стране донора. Пројектни резултати се користе континуирано, тј. у дугорочном раздобљу. Пројекат се може сматрати одрживим ако су релевантне активности настављене и ако су исходи задржани или даље развијени након завршетка. Одрживост има четири аспекта, и то:

1. Финансијска одрживост: финансирање будућих (follow up) активности, финансирање извора прихода за оперативне трошкове и трошкове одржавања;
2. Институционална одрживост: структуре које ће омогућити наставак резултата пројекта по завршетку финансирања, договори о изградњи капацитета, локално власништво над пројектима;
3. Одрживост на нивоу јачања јавних и других политика: где је могуће, потребно је описати утицај пројекта на димензију јавних политика (енг. policy) – побољшана стручна пракса, законодавство, нове методе рада и сл. Иако пројекти немају увек ову димензију, пожељно је размислити да ли је могуће дисеминацијом материјала допринети овом аспекту;
4. Еколошка одрживост – одрживост која је у фокусу код пројеката у области животне средине, и проистиче из конкретних пројектних активности (одрживост система управљања отпадом, заштите биодиверзитета и слично). Чак и код пројеката из других области, могуће је свуда увести елементе који повезују тему пројекта са политикама у области животне средине.

ПАРТНЕРСТВА

У великом броју позива за пројектне предлоге које финансира ЕУ захтева се да организација која пријављује пројекат за финансирање то чини у партнерству с барем још једном организацијом. И у

случајевима када партнерство није обавезан услов избора, оно доноси додатне бодове у процесу евалуације пријава. Стога, партнерство треба размотрити и озбиљно приступити избору партнера.

Промоција партнерства у позивима за пројектне предлоге (посебно оне финансиране средствима ЕУ) је двострука: с једне стране партнерство доноси разноврсност и додатне ресурсе било којој активности, па је вероватније да ће резултати бити ефектнији. Осим тога, у оквиру процеса проширења ЕУ корисно је да сви учествују у дијалогу како би се међусобно упознали, а пројектна партнерства су један од начина да се тај дијалог подржи (било унутар државе или између држава).

Партнери учествују у планирању и спровођењу активности, а њихови трошкови су такође прихватљиви с аспекта примања бесповратних средстава. Они због тога морају испуњавати исте критеријуме прихватљивости који се примјењују и на самог глав-

ног предлагача пројекта и примаоца бесповратних средстава, поред осталих критеријума који се односе на партнере.

Добро планирање представља кључ у идентификацији правога или правих партнера. Идентификација потенцијалних партнера у земљи или другим државама, зато је врло важно да процес започне што је раније могуће, још у фази планирања пројекта. У већини земаља западног Балкана постоји мноштво регионалних и секторских мрежа ОЦД-а, које могу обезбедити контакте потенцијалних партнера. Међутим, тражење потенцијалних партнера у земљама чланицама ЕУ може бити теже. У случају неких програма у оквиру припреме за конкурс постоје организоване активности за успостављање партнерстава (као на пр. у оквиру прекограничних програма), али када то није случај, треба потражити помоћ неких кровних организација и федерација ЕУ-е (European Women's Lobby⁸¹, European Environment Bureau⁸², European Civic Forum⁸³, European Youth Forum⁸⁴).

Један од добрих механизма за проналажење партнерских институција и успостављање пројектне сарадње је Регионална канцеларија за сарадњу младих (RYCO)⁸⁵. Она представља функционални институционални механизам, који су основале шест учесница Западног Балкана (Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Македонија, Србија, Косово^{*86}), са циљем промовисања духа помирења и сарадње између младих у региону кроз програме размене младих. RYCO има за циљ да подржи и унапреди омладинске размене са циљем промовисања помирења, демократских вредности, учешћа, активног грађанства и интеркултуралног учења. RYCO ће подржати појединачне и групне регионалне омладинске размене (стажирање, стипендије, обуке) или групне размене (студијске посете, семинари, радионице итд).

Изузетно је важно да сваки партнер има снажан осећај власништва за предложени пројект, или барем за одређени део пројекта. Да би се то постигло, пројекат треба припремати у сарадњи, учествовањем у састанцима посвећеним анализи проблема и планирању, припремајући анализу трошкова и буџета, састајући се с осталим укљученим странама и припремајући пројектну документацију. Један од разлога зашто се партнери укључују у пројекат је то што сваки партнер по-

седује неку одређену стручност која је пројекту потребна. Такође важан аспект заједничке припреме пројектног предлога састоји се у јасним договорима и распореду око тога ко ће покренути пројектне активности, на који начин, и који ће бити трошак тих активности. Завршни практични корак је осигурати да сви партнери доставе одговарајућу документацију потребну за пријаву пројекта. Током трајања пројекта изузетно је важно стално одржавати пуну укљученост партнера.

81 <http://www.womenlobby.org/>

82 <http://www.eeb.org>

83 <http://civic-forum.eu/en/>

84 <http://www.youthforum.org/>

85 <http://www.rycowb.org/>

86 Овај назив је без прејудирања статуса и у складу је са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 и мишљењем Међународног суда правде о декларацији о независности Косова.

КОМБИНАЦИЈА РАЗЛИЧИТИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА

У Србији је усвојен механизам координације донаторске помоћи, који значи да се донаторска заједница састаје и кроз националне институције комуницира о усмеравању донаторске развојне помоћи у сваком сектору. Овај механизам је развијен како би се максимално ефикасно искористила средства која су на располагању из свих извора финансирања, и усмерила на приоритете који су препознати у сваком сектору. У том смислу, донатори све више удружују средства како би заједнички подржали пројекте и програме који су оцењени као приоритетни и релевантни. У процесу идентификације извора финансирања, требало би испитати могућност да се аплицира за финансирање код више различитих донатора или институција за исти пројекат. Могућност да пројекат буде подржан од стране више донатора или институција би дала пројекту додатни квалитет а предлагача ослободила од потребе улагања дела сопствених средстава.

На глобалном нивоу постоји тенденција да се ЕУ и донаторски фондови смањују, па је у тим условима и настала идеја о комбинованом финансирању (енг. *blended finance*). Са све мање новца на располагању ЕУ ће морати да постане ефикаснија и иновативнија како би могла да финансира нове иницијативе и комбинује средства из различитих извора, па и апликанти морају да се прилагоде овом новом начину размишљања. Комбиновано финансирање нуди могућност повећања комерцијалног финансирања за земље у развоју и усмеравање таквог финансирања ка инвестицијама. Осмишљене су тако да мултипликују иницијална улагања кроз везане донације, меке кредите и приватне инвестиције. На овај начин је планирано да се подржи напредак ка постизању циљева одрживог развоја које су успоставиле УН, као и спровођење Париског споразума о климатским променама у Паризу. Ово представља огроман потенцијал комбинованог финансирања за затварање финансијског јаза између потребних и доступних средстава.

ИНДИКАТОРИ

Значај индикатора је све већи, и све више донатора посебну пажњу посвећује не само добро идентифи-

кованим резултатима и активностима, већ пре свега добро развијеним индикаторима, који показују прави успех пројекта. Мониторинг/праћење пројекта као и евалуација/оцењивање се врши на основу верификованих индикатора дефинисаних у припреми пројекта. Објективно мерљиви индикатори (ОМИ) описују циљеве пројекта на оперативном мерљивом начину и тачно одређују који шта мора бити достигнуто како би циљ, сврха и резултати пројекта били остварени. Добар ОМИ је: ограничен (енг. *specific*), мерљив (енг. *measurable*), доступан (енг. *available*), релевантан (енг. *relevant*), временски ограничен (енг. *time-bound*) и независан (енг. *independent*).

Директни индикатори одражавају промене којима пројекат тежи. Понекад није могуће или није економично директно мерити промену, и у таквим случајевима морају се користити индиректни индикатори. Добро је имати више од једног индикатора, јер јединствени индикатори ретко дају свеобухватну слику промена. На пример, један индикатор може да пружи квантитативне информације, које онда треба употпунити неким другим индикатором усмереним на питања квалитативне природе (као што су мишљења циљних група).

Средства верификације садрже информације потребне за мерење индикатора. Те информације се налазе се у постојећим изворима (званични извештаји) или их морамо сакупљати (нпр. анкетама). Средства верификације морају бити сагледана у односу на: релевантност информација, приступачност, трошкове, поузданост.

Индикатори су корисни само у мери у којој средства верификације могу да буду установљена. Скуп, непоздани или они за чију је примену потребно доста времена, морају бити замењени другим мерљивим индикаторима. Важно је да:

1. индикатори буду јасни (квантитета, квалитета, времена, локације) и релевантни за достизања циљева
2. средства верификације буду доступна (статистички подаци, евиденције) поуздана и актуелна
3. уколико средства верификације нису доступна, сакупљање информација буде активност у оквирима пројекта

РОДНА РАВНОПРАВНОСТ

Родна равноправност се везује за питања људских ресурса и једнаког учешћа жена и мушкараца у свим областима пројеката или програма, јер се очекује да жене и мушкарци учествују сразмерно њиховом учешћу у становништву. У многим областима, међутим, жене учествују мање, док мушкарци учествују више него што се очекивало. Род је веома битан не само у донаторским пројектима, већ и са становишта планирања развоја, јер омогућава ефикасно спровођење засновано на равноправној расподели ресурса. Стога је добро ово питање интегрисати у почетној фази пројекта на један од ова два начина:

- Описати као хоризонтални аспект, како тачно пројекат утиче на читаву заједницу, укључујући жене;
- Развити целу родну компоненту.

Родна перспектива је релевантна у свим областима политике заштите животне средине. Родни односи између жена и мушкараца и девојчица и дечака играју кључну улогу у приступу и контроли еколошких ресурса. Конференција УН о женама у Пекингу (1995. године) идентификовала је животну средину као једну од 12 критичних подручја за жене, јер “жене имају кључну улогу у развоју одрживих и еколошки здравих потрошачких и производних образаца и приступа управљању природним ресурсима”.

Род се сматра посебно релевантним у политици климатских промена, у планирању и имплементацији стратегије митигације и адаптације као одговора на климатске промене. Жене веома мало учествују у доношењу одлука у овом сектору. Различити аспекти климатских промена су везани за род: утицај климатских промена на жене и мушкарце; различит допринос и перцепције климатских промена; решења која жене и мушкарци предлажу у борби против климатских промена, више жртава међу женама у екстремним временским приликама, различити модели потрошње специфични за род који утичу на емисије ГХГ, а тиме и на климатске промене. Жене су у просеку више ангажоване у борби против климатских промена од мушкараца⁸⁷.

У припреми пројекта треба користити језик који је осетљив на пол. Језик је често патријархалан

и зато носи и предрасуде о родној неједнакости. Родно равноправан језик смањује тај ризик, омогућавајући нам да се фокусирамо на оно што људи раде, а не ког су пола. Пракса кориштења речи он и човек, као генеричких израза, представља пример лоше праксе. Такође, препоручује се дефинисање родно осетљивих индикатора, како би овај аспект био укључен у процес праћења и оцењивања пројекта.

РАЊИВЕ ГРУПЕ

Ова тема је део хоризонталних питања која прожимају читав пројекат. Рањиве групе чине припадници мањина, на основу етничке и религијске припадности, особе са сметњама у развоју, као и друге мањинске категорије.

У пројектном предлогу потребно је показати како ће се брига о овим рањивим групама одразити на планирање и реализацију пројекта. Треба избегавати опште формулације и конкретно објаснити на који начин ће пројекат допринети побољшању положаја одређених рањивих група.

ПРИВАТНЕ КОМПАНИЈЕ

Средства која приватне компаније додељују за пројекте у области животне средине се рализују у оквиру ДОП-а сваке компаније. Иако овде не постоје експлицитни стратешки документи који дефинишу области подршке, јасно је да су активности које компаније подржавају директно повезане за специфичну област пословања те компаније. У том смислу, када се аплицира за ова средства треба припремати пројекте који обухватају активности којима се та компанија бави и које су у складу са њиховом сфером пословања и стратегијом развоја.

Тако на пример, ИТ компаније подржавају пројекте који укључују дигиталне технологије, а мобилне телефоније укључују и компоненту комуникације. Неке компаније препознају рециклажу и активности везане за управљање отпадом као приоритет, док друге подржавају општа питања животне средине, спречавање загађења и учешће заједнице.

87 http://www.rs.undp.org/content/serbia/en/home/library/environment_energy/gender-and-climate-change-in-the-republic-of-serbia.html

ЗАКЉУЧАК

Животна средина обухвата широк спектар тема које су важне за младе и које утичу на њих. Млади су једна су од најважнијих циљних група политике заштите животне средине, с обзиром да су промене које је неопходно спроводити дугорочне и великим делом се спроводе на локалном нивоу. Потенцијал младих се огледа у њиховој енергији и иновативности, они могу да осмисле ефикаснија решења за актуелне еколошке изазове. Укључивање младих и организација цивилног друштва у процес доношења одлука, спровођење и праћење политике животне средине препознато је као неопходан предуслов за одговорну и ефикасну јавну управу, али и основ за квалитетно учешће грађана у практично-политичком животу локалне заједнице.

Потребе за пројектима у области животне средине су велике, посебно је важно укључивање младих и локалне заједнице у пројекте који обухватају едукације, подизање свести и јавне кампање. У наредном периоду ће бити неопходна велика улагања како би се унапредили стандарди у области животне средине, и очекује се да ће финансијски механизми бити још разноврснији. У планирању пројеката у области заштите животне средине који укључују младе треба применити мултисекторски приступ и увођење разноврсности тема. Такође, потребно је јачање капацитета омладинских организација за припрему пројектних предлога већих буџета за различите донаторе, који би имали више ефекта и постигли боље резултате.

Добро познавање потенцијалних извора финансирања, као и правила и процедуре аплицирања у оквиру позива и касније спровођења одобрених пројеката је неопходно, као и редовно праћење активности донатора и агенција које спроводе пројекте. Потребно је стално радити на унапређењу знања и вештина у писању пројектних предлога како би у све јачој конкуренцији, коју чине често веома искусне организације из ЕУ, били успешни у добијању средстава. Применом ових знања и вештина, уз добру информисаност и активно учешће, могуће је искористити пун потенцијал и покретачку снагу младих и тако допринети унапређењу заштите животне средине на свим нивоима у Србији.

ЛИТЕРАТУРА

1. Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године, Службени гласник РС бр. 22/2015
 2. Акциони план политике за младе за период 2015 - 2020. Покрајински секретаријат за спорт и омладину, 2015.
 3. Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине, Службени гласник РС бр. 80/2011
 4. Национални програм за заштиту животне средине, Службени гласник РС бр. 12/10
 5. Национални програм за усвајање правних тековина ЕУ 2014 - 2018
 6. Седми акциони програм за животну средину, ЕК, Одлука бр. 1386/2013/ЕУ, 2013
 7. Влада РС, Потребне РС за међународном развојном помоћи у периоду 2014. – 2017, са пројекцијама до 2020. године, 2013
 8. Закон о младима, Службени гласник РС бр. 50/2011
 9. Закон о заштити животне средине, Службени гласник РС бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 – др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 – одлука УС и 14/2016
 10. Водич кроз ИПА 2014-2020, Канцеларија за европске интеграције, 2014
 11. Савети и сугестије за подношење пријава за грантове, Канцеларија за европске интеграције, 2011
 12. ЦСР у Србији - Анализа стања и примери добре праксе, Смарт колектив, 2014
 13. Приручник за израду логичке матрице: кључни инструмент за управљање пројектним циклусом, СУК, Влада РС
 14. Водич за управљање пројектним циклусом, Европска комисија, 2016
 15. Родна равноправност и климатске промене у Србији, УНДП, 2015
-

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Програм Уједињених нација за развој (УНДП)
Булевар Зорана Ђинђића 64
11070 Београд, Србија
www.rs.undp.org